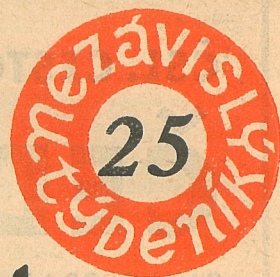

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 24. ČERVNA 1936

ZA KČ 2.—

Ohlas z Henleinovy strany

ZDENĚK SMETÁČEK

Mládež na dně

JAROSLAV KRATOCHVÍL

Změna v Sovětech

STULTUS

Komunisté a vláda lidové fronty

Sto dnů boje proti ztrátám na materiálu

STEFAN STEIN

Nová ústava SSSR

WALTER

Silný president — Eskamotáž s volebními výsledky — Prokletý most
Slovo v pravý čas — Proč úředníci nepomáhají v boji proti korupci?
Na vymyšleném koni daleko nedojedeš

ČSL. CESTOVNÍ KANCELÁŘ

ČEDOK

SÍDLO PRAHA I, PŘÍKOPY 13

Všestranná cestovní služba

Výdej šeků do Bulharska, Itálie, Jugoslavia, Rakouska, Rumunska atd.

Společenské cesty v ČSR i cizině.

Směnárny, prodej cest. literatury.

Pobočné závody ve Vídni, Berlíně, Paříži a Londýně.

ZASTOUPENÍ V CELÉM SVĚTĚ

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen
MUDr. K. STEINBACH
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Letní přestávka — příští večer koncem září.

Podmínky členství: Členem může se stát ten, kdo bude přijat výborem na doporučení jeho dvou členů. Zápisné jednou pro vždy Kč 50, roční příspěvek činného člena Kč 80, rodinného Kč 40, akademického Kč 20 (zápisné Kč 10), zakládajícího Kč 2000 jednou pro vždy.

Hosté mohou přicházet do klubu na jeden nebo tři večery, jestliže je výbor pozval a člen uvedl.

Úvahy a přednášky Klubu Přítomnost:

1. č. P. N. Miljukov: Masaryk a Beneš, již II. vydání! — 2. č. Walter Tschuppik: Německo 1926—1936 a Československo. Vyšlo v nakladatelství Fr. Borový; svazek Kč 4.

OBSAH 24. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Z hlubin university. — B. H. Z.: Kameradschaftsbund a jeho historie. — Kupoval jste někdy automobil? — OTTO RÁDL: Proces proti filmu. — PROF. DR. EMIL SVOBODA: Profesor studentům a — profesorům. — ZDENĚK SMETÁČEK: Jak se osvědčil vůdce. — President na Moravě. — Krok do říše svobody. — Dozvuky k Fénixu. — Umění nésti neúspěch. — Novináři až naposled. — O rodinu v Sovětech. — Maturitní idyly. — K Borinovu článku o sovětském zemědělství. — Korupční případ.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

.. B. Novák dovede mnohé z toho, co mnohým našim autorům chybí. Dovede poutavě vyprávět. Umí nakreslit krajinu a zachytit její půvab v prachajícím čase. Dovede odposlouchat jadrnou a bohatou řeč lidovou plnou náhlých metafor básnických a zejména - což je jistě velmi těžké - dovede se této řeči zmocnit a použít ji k vlastnímu uměleckému výrazu.

JAROSLAV SEIFERT O ROMÁNOVÉ PRVOTINĚ

Bohumila Nováka: Velké děti

kteřé jak obsahem tak formou jsou v naší nejmladší próze skutečným překvapením.

Vydal v edici Dobré knihy v úpravě malířky Toyen

V. Čejka v Praze.

U knihkupců. Brož. Kč 30.—, vázané Kč 42.—

Na dovolenou s Lidovými Novinami

Se senačním úspěchem se setkává po celém civilisovaném světě skvělá psychologická a sociologická studie života a cesty k moci a slávě Adolfa Hitlera od bývalého mnichovského korespondenta „Frankfurter Zeitung“ Konrada Heidena. **NÁRODNÍ OSVOBOZENÍ**

o k n i z e

KONRADA HEIDENA ADOLF HITLER

život diktátorův, která právě vychází v II. vydání

Brož. Kč 45.—, váz. Kč 60.— U KNIHKUPCŮ

FR. BOROVÝ

Přednáškou dra J. Kopeckého o Malé dohodě po dukureštské konferenci zakončil Klub svůj přednáškový rok 1935-36. Jako minulá léta tak i v posledním roce snažili jsme se obsáhnout pořádanými večery všechny významné a důležité události veřejného života československého a evropského, abychom členům poskytli pokud možno přehledný obraz situace. V tomto roce jsme uspořádali celkem 12 večerů, z nichž 7 společně se Sdružením pro Společnost národů. Mezi nejúspěšnějšími večery uvádíme projev vyslance Fierlingera o mírových snahách naší zahraniční politiky, dvouvečerní debatu o politice československých Němců, zahájenou poslanci Stránským a Petersem, vysoce dokumentární přednášku P. N. Miljukova o Masarykovi a Benešovi, instruktivní projev ministra Ing. Nečase o naléhavých hospodářských a sociálních otázkách dneška, nejvýš aktuální rozpravu o budování hlavního města Prahy, zahájenou Ing. E. Mölzerem, vojenskou přednášku plk. gen. št. E. Moravce, sociologický a politický rozebírávací příspěvek o spolitizování naší veřejné správy a konečně spirituální analýzu politické Francie profesora Siegfrieda. Již z tohoto částečného přehledu je zřejmé, že Klub se snažil připravit svým členům projevy opravdově vynikajících účastníků našeho i zahraničního politického života. Tato snaha jest pražskou veřejností správně chápána, takže Klub získává stále na důvěře a počet členů, ačkoli přijetí je podrobováno pečlivému individuálnímu zkoumání, dosáhl již 500 a soustavně dále stoupá. Klub zahájí novou činnost po letní přestávce koncem září.

Ohlasy z Henleinovy strany

Spolupracovník „Přítomnosti“ mluvil v těchto dnech s jedním z vedoucích členů sudetoněmecké strany. Zaznamenáváme obsah rozmluvy, pokud se týkala některých politických aktualit.

Stěžujete si, že článek o „Kameradschaftsbundu“, jež otiskla „Přítomnost“ ve 24. čísle, je v mnoha věcech nesprávný. Co mu přesně vytýkáte?

Především celkové pojetí. „Kameradschaftsbund“ je v onom článku líčen jako nějaký spiklenecký spolek, který má nevim jaké tajné a převratné cíle. To není správné. Vznik tohoto sdružení — které, zdůrazňuji, dnes už neexistuje — nutno chápat v celkové souvislosti s vývojem německé mládeže od dob před válkou. Upozorňuji zvláště na to, že nebylo podstatných rozdílů mezi duševním vývojem mládeže v říši a mládeže v Rakousku. Jde přece o týž národ, jehož jednotlivé části na sebe působily a působí podnes nejrozmanitějšími a velmi hustými vlivy.

Abyste rozuměl, oč v této Jugendbewegung šlo: byla to reakce na liberální německé měšťáctví, na typ vzdělaného filistra, který pěstoval rybičky, pil mnoho piva a pronášel při tom vlastenecké řeči. Z ovzduší tohoto pozdního, úpadkového liberalismu snažila se mládež uniknouti rousseauovským návratem k přírodě. Putovala v neděli na venkov a obracela se zády k městu, k mateřskému prostředí tohoto liberálního ducha. Tato putující mládež se sdružovala v rozmanité spolky, z nichž nejznámější jsou u nás Wandervogel. Ale byly také jiné s jinými nebo podobnými jmény.

Toto putování do přírody má důležitý důsledek. Mládež poznává venkovský lid a začíná v ní klíčit myšlenka, že tady někde je základ pravého života. To bude důležité tehdy, až tato mládež vstoupí do politického života. Mimo to hledají tito putovníci nějaký úplně nový životní styl. Vyjadřovalo se to slovy „vöilige (=totale) Erneuerung des Lebens“. Mám za to, že tady je také citově původ slov totalita, totalismus. Někdy si tito mladí lidé slibovali, že nebudou pít alkohol, odříkali se kouření, hledali nový, čistší poměr k ženě, která měla být družkou v životě, kamarádkou a ne pouhou partnerkou v sexuálním vztahu. Od negace liberálně měšťanského světa docházeli tito mladí k hledání minulosti. Nemilou soudobou skutečnost hleděli vyvážit romantickým znovuprožíváním germánského pravěku. Vraceli se ke germánskému kmenovému mythu, k rané germánské mystice, čtli knihy o germánském pravěku, venku vykopávali jeho pozůstatky — ostatně máte i u vás obdobu: nadšení pro Rukopisy jako domnělou památku na pravěk slovanický. Dost podobně ovzduší bylo i u nás. Někteří z těchto mladých lidí se stali skutečnými pohany, pěstovali Wotanův kult, zakládali sekty.

Připomínám, že v tom všem nebylo s počátku nic antisemitského ve smyslu rasové nenávisti. Tento zjev přišel teprve později z pocitu, jež si tito romantikové začínali uvědomovat, že totiž židé neměli účasti v germánském pravěku a že jí proto nemohou mít ani tam,

kde jde o obnovu tohoto pravěku. Už tehdy se také vyskytoval hakenkreuz jako symbol této nálady. Pamatuji se, že jsme jej mívali na opascích. Není tedy pravda, že byl přinesen teprve po válce dobrovolnickými sbory z Finska, jak píše Heiden.

Tato nálada ovšem měla mocný ohlas na vysokých i na středních školách. A ze škol šla takto naladěná německá mládež do války. Táhla do ní poslušně, ale dožila se v ní hrozného zklamání, protože zblízka poznala nedostatky německého vedení. Bylo jen technicky dokonalé, ale nemělo přímého vztahu k prostému člověku, žilo v jakémsi vzduchoprázdném prostoru onoho liberálně měšťanského prostředí nebo aristokratismu, od něhož se před válkou mladí začali tak prudce odvracet. Asi od r. 1917 začínají se také v armádách tvořit skupiny Wandervöglů, tak zvané Feldgruppen. Vydávaly si i časopisy, které kolovaly mezi vojáky. Ve vojenském krachu ústředních mocností viděli pak mladí vojáci potvrzení svého odporu k starému liberálnímu světu. Organizují dobrovolnické sbory a vedou namnoze válku dál na svou pěst, na příklad na Baltu nebo v Polsku (tu ještě v letech 1923 a 1924). O tom je velmi zajímavá literatura. Bylo by lepší ji nezakazovat a podporovat spíše její znalost u Čechů.

Ale mám dojem, že stále mluvíte o zjevech říšskoněmeckých.

To proto, že tyto zjevy měly obdoby také u nás, ovšem v menším, řekl bych maloměstském měřítku. Tady jsme konečně u pověstného Kameradschaftsbundu. Ze zážitků Jugendbewegung vyvíjí se totiž u nás po válce politické hnutí. Ze začátku mladí tápou, hledají něco nového, ale nevědí přesně co. Tak na příklad Heinz Rutha kolem sebe shromáždil skupinu, která chce začít s nacionální politikou a je proti individualismu, totiž proti individualismu, pokud je pro zástupce maloměšťáckého materialistického životního ideálu výmluvou, aby se zbavili praktické odpovědnosti vůči celku, tedy konec konců opravdové sociálnosti. Myslím, že si Češi a Němci pod slovem individualismus představují každý něco jiného. Přítel Rutha mi nezazlí, zdůrazním-li, že je velmi vzdělaný člověk, vyvinutá osobnost a individualista v pravém goethovském smyslu slova. Smrtelně byste ho urazili, kdybyste mu upírali tyto vlastnosti. A přece odmítá „individualismus“.

Jiný podobný útvar byla „Böhmerlandbewegung“, která přímo navazuje na zdejší Wandervogel, ale také nemá pevného programu. Později si mladí začínají uvědomovat, že s těmito čistě citovými reakcemi nikam nedojdou a že je třeba pracovat konkrétně politicky. Tak vzniká asi roku 1925 „Arbeitskreis für Gesellschaftswissenschaften“, kde se soustřeďují nacionální studenti, kteří se chtějí orientovat o teoretických základech politiky, a to čistě sociologicky a právně filosoficky. Tady se začíná vliv Spannův.

O Spannovi je třeba opravití mínění v tom smyslu, že to je člověk docela nepolitický. Myslím, že působil

více metodou než obsahem svého díla. Uchvacoval hlavně proto, že uměl vždycky najít od svých teorií cestu k živé skutečnosti. Je to sociolog, který se na př. bránil tomu, aby se jeho teorie chápaly jako nějaký nový světový názor. Chtěl, aby se v nich viděly jen metody pro výklad politických zjevů a historických skutečností. Universalismus a individualismus, problém v německém světě slavný a zneuznávaný, jsou pro něho jen metodami k poznávání společnosti.

Dalším vývojovým stupněm byl „Kameradschaftsbund“. Byla to společnost pro výchovu a přípravu k politickému životu. Byly tu ze začátku pokusy o ceremoniel, ale později se šlo na věc realisticky a členové vstupovali do politických stran. Ale dnes je tato věc vyřízena a spolek, opakují, neexistuje. Rozumí se ovšem, že někteří bývalí členové udržují i dále přátelství.

Tady bych chtěl opravit i některé věcné údaje článku. Krutta, Sandner, K. H. Frank, Köllner nebyli členy spolku. Neuwirthovy vztahy k němu byly jen formální a řídké. Pokud je mi známo, byl dr. Neuwirth pozván, aby do spolku vstoupil, ale k jeho součinnosti a vstupu nedošlo. Také Niekisch, kterého článek jmenuje, nebyl členem, a ostatně je to říšský Němec.

Jak byste vysvětlil nynější spory v sudetoněmecké straně?

Vysvětluje je velmi lidsky. Nejde o ideologii. Jde o osobní spory mezi bývalými nacionálními socialisty a mezi henleinovci. Osobní momenty hrají velkou roli. Musíte mít na paměti, že rozpuštěním nacionálně socialistické strany r. 1933 byli její vůdci vyloučeni na tři roky z politického života. Tento zákon ještě znovu uspišil výměnu generací v našem politickém životě, která začala po válce. Vyřadil generaci střední docela a nechal nastoupit nejmladší. Nacionální socialisté byli na rozdíl od běžného mínění strana celkem oportunistická a maloměstácká, nikoli nebezpečnější státu než ostatní německé strany. Přesto si někteří její stoupenci činí nárok na politické vedení v sudetoněmeckém politickém životě, a odtud nynější spory. Mnohým se po rozpuštění strany také zúžila existenční základna. Také tím si nutno vysvětlit mnohé žárlivosti. Živly zvláště aktivní byly rozpouštěcím zákonem odsouzeny k nečinnosti a přivedeny tak z duševní rovnováhy. Jejich konspirace jsou výsledkem tohoto duševního stavu.

V Henleinově poslední řeči jsou tři důležité věci: nová úprava vztahů mezi národnostmi, samospráva německého národního života a otázka poměru našeho státu k Německu. Bylo to řečeno hodně obecně a proto nejasně. Mohl byste mi říci něco bližšího?

Co se týče poměru mezi národnostmi, konkrétně mezi Čechy a Němci, přáli bychom si asi toto: aby na obou stranách byla skupina znalců, která by zkoumala a regulovala poměr mezi oběma národnostmi. Nad ní by byl stát jako svorník a rozhodčí ve věcech, které se týkají celého státu. Pro věci národnostní v užším smyslu by byla samospráva.

Náš požadavek samosprávy vychází z názoru, že politicky se dnes neuplatňují jednotlivci, nýbrž přirozené společenské celky. Takový celek je především národ. Proto musí být národ jako celek politickým

činitelem. Konkrétně nám jde především o autonomii školskou a kulturní asi toho druhu, jako to bylo kdysi provedeno v tak zvaném moravském vyrovnání. Žádáme-li, aby byl přijat přiměřený počet Němců do státní služby, máme na mysli také hlavně zájem kulturní. Jde nám o to, aby nevytizela kulturně nosná vrstva, která se doplňuje z úřednictva a z inteligence. Tato vrstva musí mít existenční základnu. Nemůžeme mít jen vegetující venkovský a průmyslový proletariát. Pak bychom nebyli tím, čím jsme dnes.

Konečně pokud jde o Německo, mrzí nás to, že se na Němce namnoze díváte jako na barbary a nekulturní národ a jako na nebezpečí Evropy. To je snad psychologicky pochopitelné. Nemůže nám být lhostejné, zdali stát, v němž žijeme, má k Německu dobrý nebo špatný poměr. Dr. Stránský položil jednou ve sněmovně dru Neuwirthovi otázku, zdali v případě války zdejší Němci neustanou v boji, dokud nebude se státního území vyhnán poslední Hitlerův voják. Mám za to, že otázka je špatně položena. Jde přece o to, zejména v zahraniční politice, aby k něčemu takovému vůbec nedošlo. Byla by to tak velká katastrofa, že by při ní selhaly všechny tradiční pojmy, jako vlastenectví, státní spolehlivost a pod. Větší a tragičtější než utrpení, způsobené granáty a střelami, bylo by utrpení duševní, které by vzniklo z vnitřních rozporů a zmatků, jaké by lidi sužovaly.

Ale aby se to nestalo, nezáleží přece jen na nás, nýbrž také na Německu. Myslím, že se v Berlíně dobře ví, že my nikdy útočit nebudeme. Jde o to, abychom měli stejnou jistotu také my vzhledem k Německu.

Míníte patrně kolektivní bezpečnost. Konec konců chápu, že byste rádi měli nějaké záruky za smlouvu s Německem o neútočení. Budiž, chcete-li se ještě na kolektivní bezpečnost spoléhat... Ale jde především o otázku důvěry. To je základ. Připouštím, že začátek vzájemné důvěry je prakticky těžký. Dojdeme dále jen tehdy, bude-li na české straně méně úzkosti a nebude-li se na nás žádat nic lidsky nemožného. My Němci zde jsme v postavení ženy, která byla proti své vůli provdána, ale šla do manželství s nemilovaným mužem čestně a korektně, a na níž se nakonec ještě žádá, aby zapřela rodiče, protože ti se dostali do špatné pověsti. Také v politice je třeba vidět lidské pozadí. Tím lepší pak bude politika.

Zd. Smetáček.

p o z n á m k y

Nová ústava SSSR

Na sklonku devatenáctého roku moci Sovětů, třináct let od přijetí první ústavy, předkládá vláda Svazu sovětských socialistických republik návrh ústavy nové. Vzbudil velkou pozornost celého světa. Trocký, nezkrácený a nespoutaný horkokrevný revolucionář, jehož temperament ovládal jedině Lenin, napadl Stalina ostře stylizovaným pamfletem. Tvrdí, že přijetí návrhu znamená další rok ku zburžoasnění SSSR. Ruští emigranti i ti, kdo jsou až dosud ostře protisovětsky založeni, přijímají návrh nové ústavy s neskrotnými sympatiemi.

Ústava SSSR., jako každá ústava každého státu, je vnitřní státní záležitostí. Návrh ústavy je dílem komunistické strany. V komisi, která návrh připravila, byl i Stalin. Proto je návrh velmi poučný a je nutno mu věnovati pozornost.

Pravověrní komunisté — zejména českoslovenští, dokazují, že dnešní stav v SSSR. je dle Marxe právě oním obdobím, o kterém mluví v „Komunistickém Manifestu“, když říká, že „mezi oběma společnostmi leží období revoluční přeměny jedné v druhou ... to jest diktatura proletariátu“.

Pokládají tedy dnešní stav za přechodný, za období diktatury proletariátu. Nahlédnutím do návrhu nové ústavy se ovšem přesvědčíme o něčem jiném.

Článek 126 návrhu ústavy praví jasně:

„Aktivističtí a uvědomělí státní občané z řad dělnické třídy a jiných vrstev pracujících spojují se v komunistické straně SSSR., jež je p ř e d v o j e m v jejich boji za upevnění a vývoj socialistické soustavy a tvoří vedoucí jádro všech organizací pracujících ať ve společenských či státních službách.

Tedy zcela jasně: Komunistická strana připoustí organizace tělovýchovné, sportovní, družstevní, kulturní společnosti atd., ale zůstává v nich jádrem. Známým systémem bude ovládati několik komunistů početně silné organizace, které budou v důsledcích toho prováděti vždy jen výlučně politiku strany. Nejde tedy o úplnou demokratisaci. Nekomunisté, jako až dosud zůstanou podřadným činitelem. I když v návrhu ústavy se výslovně mluví o naprosté rovnosti všech občanů a jsou stanoveny tresty pro ty, kdo by rovnost občanů omezovali, je jasno ze znění citovaného článku, že v SSSR. i nadále bude diktatura komunistické strany. —

Orthodoxní komunisté odůvodňují nutnost sociální revoluce základní skutečností sociální: za soukromého vlastnictví výrobních prostředků nedostává dělník hodnotu své práce. Mzda, kterou mu platí zaměstnavatel — dočasný držitel výrobních prostředků — není hodnotou, nýbrž cenou, kterou volně stanoví sám zaměstnavatel. Marxova teorie o nadhodnotě spočívá právě v tomto stavu. Rozdíl mezi cenou a hodnotou práce je právě ona nadhodnota. Orthodoxní proto tvrdí, že budoucí společnost musí provésti zespolečenštění výrobních prostředků — to jest, že všechny výrobní prostředky patří všem, aniž je směl jedinec si přivlastnit celou nebo zčásti, že však každý jedinec, jako součást celku, má na ně stejné právo jako na vzduch nebo sluneční světlo. Tento názor odůvodňují citáty z Marxe a jeho spolupracovníka Engelse, opírajíce se často o Engelsův výrok: „Každý dle svých schopností, každému dle jeho potřeb!“ Výklad tohoto hesla říká, že každý má vykonati tolik „společensky nutné práce“ (marxistické označení množství nutného pro zachování života), kolik je schopen. Silnější a lépe disponovaný více, slabší a méně disponovaný méně. Odměnou nemá být mzda, za níž by si člověk potřebné koupil, nýbrž všechny potřeby, materiální i psychické, které člověk má, musí být plně nasyceny.

Článek 12 ruské ústavy má jiné heslo: „Každý podle svých schopností, každému podle jeho práce.“ Buďte tedy, stejně jako v každém jiném státě, placeni dělníci za skutečně vykonanou práci mzdou, která odstupňována podle jeho výkonu, umožní mu jen částečné ukojení jeho potřeb. Budou i nadále v SSSR. lépe a hůře placeni, budou i v SSSR. lidé, kteří budou míti nadbytek v době, kdy jiní mají bídu.

O zespolečenštění výrobních prostředků ani slova. Výraz „všeobecně národní jmění“, který je staven na rovnosti s označením státní majetek právě touto rovnicí přesvědčuje, že nejde o zespolečenštění. Tuto formu vlastnictví výrobních prostředků označovali socialističtí teoretikové za státní socialismus. Ve SSSR. se k ní pojí za dnešního stavu i vlastnictví kolektiva. V obou případech zůstává n a d h o d n o t a v rukou držitele výrobních prostředků. Protože podle socialistické teorie spočívá vykořisťování dělnictva právě ve skutečnosti, že zadrženu nadhodnotou se obohacuje držitel výrobních prostředků na úkor dělnictva, není dle této teorie za dnešního stavu ve SSSR. ani dnes odstraněno vykořisťování pracujících.

Jak již naznačeno výše, nebude ani podle návrhu nové ústavy uzákoněna úplná rovnost občanů. Komunistická strana si udržuje privilegované postavení. Je otázkou čistě subjektivního založení a názoru uznati či neuznati oprávněnost tohoto postupu.

Právy občanů se návrh ústavy zabývá na několika místech. Velmi důležitými jsou zejména ustanovení, kterými je zajištěno občanům SSSR. právo na práci, na zotavenou, na sociální zabezpečení, na vzdělání, rovnoprávnost žen. Návrh nové

ústavy stejně jako dosud platná ústava neuznávají přednosti rasových, národních a náboženských.

Svoboda slova, svoboda tisku, svoboda shromažďování a schůzí, svoboda veřejných průvodů a projevů je deklarována článkem 125. Ve druhé větě článku 125 se praví:

„Tato práva státních občanů jsou zajištěna tím, že se pracujícím a jejich organizacím dávají k dispozici tiskárny, zásoby papíru, veřejné budovy, ulice, prostředky dopravy a styku a jiné materiální podmínky, potřebné k vykonávání těchto práv.“

Protože v článku 124 se výslovně říká:

„Svoboda vykonávání náboženské kultury a svoboda protináboženské výchovy je přiznána všem státním občanům“,

mohly by nyní církve žádati, aby směly volně vydávat noviny. K tomu ovšem nedojde. Stejně tak nikdy nedojde k veřejným projevům proti komunistické straně. Tak široký pojem „svobody“ nemají ani na mysli ti, kdo tak široce o svobodě se vyslovili v návrhu.

Všechny prostředky, vyjmenované v článku 125, jsou k dispozici komunistické straně a organizacím touto ovládaným. Jiné organizace nemohou volně žít. Vzniknou-li, musí živořiti v illegalitě.

V období válečného komunismu dopustili se rušití bolševici několika těžkých chyb, které se jim velice vymstily a jichž následky odstraňovali jen s napětím všech sil. Takovou těžkou chybou bylo i „znárodnění“ drobných podnikatelů. Důvěru a podporu středního stavu získali bolševici za značných obětí a mnoha ústupky. Návrh ústavy jde nyní ještě dále. Uznává právo soukromého vlastnictví, omezuje toto jen na podmínku vlastní práce bez vykořisťování cizí práce. Nesmí tedy nikdo zaměstnávat dělníky za mzdu. Ostří tohoto článku je namířeno proti posledním vzdorujícím rolníkům. V článku 10 se uznává soukromé vlastnictví slovy:

„Osobní majetek státních občanů, vyplývající z jejich výdělků z práce, úspory, jejich příbytek a osobní právo na dodatečně hospodářství, na předměty k tomu náležející, také na předměty osobní potřeby a osobního pohodlí jsou zákonem chráněny.“

Zajímavé je zařazení úspor. Tedy i v SSSR. je zákonem uznáváno právo jedince spořít. Orthodoxní mají zde velmi vděčný objekt diskuse. Uznání práva úspor přinese v zápětí dědictví větších obnosů — možnost hromadění peněžního kapitálu a co potom? Bude možno i v budoucnu udržeti článek 12. v dnešním znění: „Práce jest ve SSSR povinností každého práce schopného občana...? Nebude tento článek změněn? Je přece známo, že mravní a právní opodstatnění každého činu může si každá vláda, protože má moc, opatřiti ve vhodný moment bez námahy. Trocký ve svém pamfletu také velmi ostře napadá právě tyto odstavce návrhu.

Rady pracujících — sověty — jsou i v návrhu nové ústavy. Sloučení moci legislativní s mocí exekutivní, skutečnost, kterou označil Marx za největší úspěch a přednost pařížské komuny, která byla v tomto směru sovětům vzorem, umožňuje provádění všech opatření bez zbytečného zdržování. I nejlépe vybudované parlamentárně-demokratické režimy trpí velice často tím, že byrokracie nevnikla do ducha zákona. Provádění zákonů může byrokracie zdržeti, ba i znemožniti. V tom směru má sovětský režim značné plus proti parlamentární demokracii.

Článek 136 výslovně stanoví, že volební právo má každý, bez ohledu na rasu, národní příslušnost, vyznání víry, stupeň vzdělání, bydliště, sociální původ, hmotné postavení a dřívější činnost.

Volebního práva až dosud neměli: kněží, bývalí carští četníci a policisté, lidé z rodin kdysi majetných, zejména velkostatkářských, nájemci půdy, bývalí šlechtici atd. Nyní i tyto jsou uznáváni rovnoprávnými občany. I když uznání občanství pro tyto vrstvy není aktivem pro sověty ve svých důsledcích, je dokladem pevnosti režimu.

Kandidátky ohlásí komunistická strana a organizace státem uznané. Volební právo je všeobecné, rovné, přímé a tajné. Poslanec používá po dobu platnosti mandátu imunity. Vyslovili-li se většina voličů — není blíže řečeno jaká většina — může být poslanec odvolán.

Právo kritiky je nejsvětějším právem svobodného člověka. To snad uzná každý. Vyslovíme-li se o něčem kriticky, neznamená to, že jsme nepřáteli. Konkrétně: jestliže v článku je několik poznámek kritiky k návrhu nové ústavy, není proto pisatel nepřitelem SSSR. Naopak: pisatel článku je od okamžiku, kdy se dozvěděl o ustanovení sovětů s Leninem v čele, nosil tehdy uniformu českého dobrovolce, přítelem těchto. Za slavný den počítá onen, ve kterém došlo k uzavření sovětsko-československého paktu.

A i když pisatel ukazuje, že znění návrhu není vždy v souladu s komunistickou teorií, velmi rád konstatuje: návrh ústavy je dalším krokem k utužení posic SSSR, je dokladem vysokých státnických kvalit dnešních vůdců SSSR. *Walter*

Silný prezident

„Vyslovujete důvěru mé práci a důvěru v mou práci budoucí. Je to pro mne závazné. Politická důvěra je krásný statek, kterého se těžce dobývá a jak tisíce příkladů ukazuje, která se snadno ztrácí. Mám pevný plán pro svou práci, pro práci nás všech společně, všech stran a tříd, mám pevnou vůli v duchu osvobozenecském jej plnit.“

President Dr. Beneš v Třebíči.

Ještě dřív než prezident republiky dr. Beneš vkročil na moravskou půdu, řekla správně „Přítomnost“, že prezident jde od úspěchu k úspěchu. Co se za Benešovy návštěvy na Moravě dělo, byl triumf a to nejen osobní, ale také politický. Smysl politický dal prezident své cestě svými projevy. Jeden vedle druhého byl vysoce politický, v každé nejmenší věci, kde si presidenta proti programu zastavili, v každé nejmenší odpovědi na uvítání. Slova Benešova, která nahoře citujeme, jsou asi vrcholem politické síly, kterou prezident kolem sebe na Moravě šířil. Síly, která je v něm a kterou ho obdařil lid. To bylo u nás po převratu debat a sporů, máme-li mít presidenta „silného“ jako je president americký nebo presidenta „slabého“, jako je president francouzský! To bylo strachu z presidenta silného, aby svého úřadu nezneužíval, aby příliš do dění politického nezasahoval — a řekněme rovnou, byl strach z presidentství Masarykova, z muže, obdařeného přílišnou důvěrou a láskou lidu. Politikové, kteří si ještě nenazulí demokratické střevíčky, trnuli strachem, aby si stoprocentní demokrat nevyzval pevně demokratické holinky. Nejprísnější strážce ústavy a ústavnosti, president Masaryk, stal se však přece presidentem silným, třebaš podle litery jím nebyl — byl silný právě tou důvěrou patnácti milionů Českoslováků všech národností a jeho sílu i pevnost cítili jsme nad sebou, počítávali ji i všichni politikové po celou dobu vleklé Masarykovy nemoci a tato síla vznáší se nad námi také nyní, kdy už není Masaryk presidentem republiky.

Z osmnácti moravských okresů, jimiž skorem letmo Beneš projel, přivezl si tolik posílení pro sebe, že jeho cestu opravdu lze nazvat triumfem síly. Československý lid za necelého půl roku Benešova presidentského úřadování pochopil, že na presidentském stoličce je pravý muž a jeho muž. Těžko bylo prostému člověku pochopit velké Benešovo dílo mezinárodní a diplomatické, celou jeho práci od roku 1915 až po dnešní dny. Avšak pochopil to přece a teprve nyní, když mohl jen půl roku pozorovat jeho práci jako presidenta republiky. Poznal, že opravdu svět se hne, kam síla se napře, když viděl Benešovu neúnavnou práci mírovou, nezdrbný jeho optimismus a posilující víru v lepší zítřek, jeho neokázalé, ale mohutné zásahy do věci národní obrany, s nimiž nikdo tak dlouho nedovedl pohnout, když si mohl lépe spočítat, kolik pracovních hodin má presidentův den a kolik pracovních dní týden. I ty oči, které byly ještě nedávno zaslepeny, prohlédly, a president vrací se z Moravy jako vítěz. President Beneš i v tom zůstal věren tradici Masarykově; také on dokázal, že lid mu dal více síly než litera.

Síla presidentova dělá nás silné všechny. Jeho přítomnost, vystoupení a jeho slova rozptylují poraženectví. Jeho péče o armádu zahání strach. Jeho bratrský poměr k legionářům, které vyhledává na každé zastávce, probouzí vědomí vítězství z roku 1918. Kandidát Masarykův stal se vskutku Masarykovým pokračovatelem.

Nakonec nemůžeme si odpustit vzpomínku na týden před 18. prosincem 1935: Jak by byl dopadl zájezd na Moravu, kdyby byl zvolen tak zvaný kandidát nepolitický? O kolik hodnot by byla ochuzena republika a o kolik víry její lid? Najde se dnes ještě někdo, kdo by si troufal myslit, že nadšení

lidu náleželo jen úřadu a že by tak triumfálně projel československou zemí kdokoliv, za kým nestojí hora práce, síly a víry?
Hn

Eskamotáž s volebními výsledky

Někteří, jinak horliví čtenáři novin, vyhýbají se zásadně pondělníkům jenom proto, že nemohou čísti zprávy o „volebních vítězstvích“ z minulé neděle. Nedivím se jim: Vezme-li člověk pondělní orgány všech politických stran a porovná jejich zprávy, musí si říci: „Zač nás vlastně ti redaktori mají? Přece není možno, aby všichni volby vyhráli a nikdo neprohrál!“

Takové fixlování nedá konečně mnoho práce. ČTK. dodá novinářům třeba zprávy ze 100 míst, ale oni si vyberou z toho jen 20 míst, kde hlasově získali, sečtou — a volební vítězství je hotovo. Nebo zase připočtou mezi své hlasy samostatných skupin, které třeba nemají s nimi nic společného, a kdo nevěří, ať tam běží!

Zásadně je nesprávné, jak se většinou děje, porovnávat výsledky obecních voleb s výsledky voleb do parlamentu. Národní demokracie kandiduje do obcí lidí obyčejně vlivné, nebo získá pro své kandidátky lidi oblíbené, proto bývají výsledky obecních voleb pro nár. sjednocení obyčejně lepší než do voleb parlamentních. Tak to vypadá už od převratu, a soustavný úpadek této strany ukazuje, že zisky ty jsou jen přechodné.

Národní socialisté při obecních volbách obyčejně zase ztrácejí, protože málokde mohou působiti na voliče postavením takových kandidátů, kteří by na ně — v menším měřítku — působili tak jako kandidáti vedoucí jejich parlamentní kandidátky.

A je-li těžko mluvit o úspěších toho kterého směru při volbách v městech, ve venkovských obcích o tom není možno mluvit vůbec. Když na př. v obci K. kandiduje do parlamentu 10 stran, do obce jen 2, pak pravděpodobně obě kandidátky získají, ovšem nezískají trvale, poněvadž hlasy lidovců a živnostníků, které získala republikánská kandidátka, a hlasy druhých socialistických stran, které získala kandidátka na př. nár. socialistická, při volbách do parlamentu se zase rozutekají. Při volbách do parlamentu nebo země bývá agitace volební na vesnicích celkem mírná, a pokud je, mívá do sebe cosi násilného. „My to už s naší trochou nevytrhneme.“ — Jinak je tomu ale při volbách obecních, tu bývá agitace mnohem zuřivější. Zde se jedná o něco mnohem konkrétnějšího: obecní majetek, a jak vysoké budou přírázky. Tu obyčejně bývají voliči více konservativní, socialisté málokde získávají, proto bývají obecní volby vždy spíše odklonem do prava než do leva.

Výsledky obecních voleb mohou být porovnávány pouze s výsledky minulých obecních voleb a vše ostatní je jen fixlováním.
Agrárník.

Prokletý most

Vážená redakce!

V jedné společnosti se debatovalo o korupci a najednou se řeč, ani už nevíme jak, stočila na Jiráskův most. Je Vám známo, že asphaltování tohoto mostu budí obecné pohoršení. Po léta se tu pracuje, ustavičně se záplatují díry a vůbec je to k zlosti a k hanbě, jak se odbývájí veřejné práce.

Debata se stala zlou, podrážděnou. Vyskytli se lidé příliš nakvašení, kteří se dali do křiku, že v tom je jistě nějaká zlodějna. Vždyť znáte naše lidi. Něčemu neporozumějí a hned — zlodějna. Dlužno litovati, že mezi námi je tolik vznětlivých lidí. Rozvážní lidé jali se tyto cholerické řečníky chlácholit. Jaká zlodějna? Proč hned zlodějna? Možná, že firmě, které byly zadány asphaltovací práce, nějaká vyšší moc zabránila, aby dodala dobrý materiál. Možná, že táž vyšší moc zabránila příslušnému úřadu, aby přiměla onu firmu, aby dodala dobrý materiál. Proč se musí hned křičet o zlodějně? Možná, že v tom je nějaký technický problém, kterému laik nerozumí. Naše firmy jsou náhodou solidní a veřejné úřady spolehlivé a dbalé svých povinností. Ona firma, již byly zadány asphaltovací práce na Jiráskově mostě, jistě jen s bolestí v srdci a s krajní nechuťí dodala mizerný materiál. A úřad, jemuž jsou svěřeny veřejné práce, se zajisté díval na díry v asfaltu znechuceně a s krajní nelibostí. Divné jenom je, že se s nelibými pocity na to díval taková léta. Ale naše úřady bývají trpělivé, začez jim budiž vzdán dík.

Vážená redakce, Vaši čtenáři by si velmi přáli, kdyby požádala nějakého odborníka, který by vysvětlil, proč Jiráskův

most musí být vyasfaltován bídňým materiálem a proč to nemohlo být jinačí. Hlavně však prosíme, aby vážená redakce rozhodně zakřikla vznětlivé lidi, kteří při každé příležitosti povykují: Zlodějna! Špatně se žije ve společnosti nepokojných lidí... Musíme být tiši a trpěliví a všechno se časem obrátí k lepšímu.

S pozdravem

Vaši mírumilovní čtenáři.

Slovo v pravý čas

Ministr národní obrany Machník mluvil v semináři „Svazu čl. důstojnictva“ a pravil, že „některé zjevy strachu, zoufalství a pod. byly vyvolány našimi přáteli, našimi pomocníky, našimi propagátory. Propagovali armádu, propagovali brannost, propagovali obranu státu, ale způsobem tak nešťastným, že po jejich přednášce řada lidí, zejména prostý lid na venkově, s hrůzou se ptala, kdy ta válka začne. To jsou nevědomí spolupachatelé a prosím, aby Svaz věnoval této otázce mimořádnou pozornost.“

Jsou to uklidňující slova, která by měla být veřejně plakátována. Kdo žije v malých obcích neb na vesnicích, ví, jak působí ovšem nejen řeči, ale i titulky večerníků, že na Východě už válka začala, o válečném napětí v Evropě. Články hloupé, neodpovědné. Děkujeme panu ministrovi jménem těchto venkovských lidí. Zatím co však pan ministr tato slova pronášel, čteme právě v plamené výzvě Národní gardy, výzvě, vylepované po vesnicích:

„Obloha je zatažena hrozivými mraky a v každou chvíli může vysehnout blesk války. Jinde se připravují, my zůstáváme diváky bez zájmu. A proto je povinností každého občana, jemuž slova „láska k vlasti a národu“ nejsou jen prázdnými slovy, aby se stal členem této organizace, připravující nekompromisně vojenským způsobem přípravu k obraně republiky.“

Dobře, zakládá se tedy k desíti starým spolkům nový jedináctý. Ve vesnici k pěti spolkům, pěstujícím brannost, přibývá šestý, nekompromisní tentokrát. Slyšíme-li pak ještě řeči na schůzi, obáváme se, že by si nově zakládané spolky měly dát slova páně ministrova za rámeček. Propagování brannosti zvrhlo se, jak ani v národě, zatíženém spolkařením, nemohlo být jinak, v podezřívavě zrádcování. Nejsi je ště v tom a tom společku? Dej se k nám! Čekáme Tě, přijď. Ne-přišel jsi, proč? Je v těchto otázkách tolik darebného podezřívání, že člověk se ptá, přispívá-li toto k brannosti či spíše k rozešťvání národa. „Prítomnost“ před 5 lety věnovala pozornost těmto věcem a vyslovila pochybnost, jestli ozbrojené spolčky (za nimiž vždy stojí nějaká ta partaj) jsou pravým prostředkem pro výchovu k brannosti. Dnes můžeme říci, že brannost mnohde na venkově stala se normálním českým spolkařením čili zabíjením času schůzemi a mluvením. Psali jsme tenkrát pro to, aby bylo jednotné státní vedení branné výchovy (mládeže zvláště!) bez ohledu na urážlivé spolčky. Nestalo se a spolky se tedy neurazily. Budoucnost ukáže, co by bylo účelnější pro stát a jeho armádu, zda roztráštěná a těžko propagovaná brannost spolkařská či zda branná výchova pouze státem ve státní organizaci vedená za přímého vlivu a dozoru vojenských odborníků — jako je tomu v jiných státech. MK.

národní hospodář

Stefan Stein:

Sto dnů boje proti ztrátám na materiálu

Ušetři 8 procent na materiálu
a vyděláš dvakrát tolik co dosud.

Stojí-li výrobek v prodeji 100 korun, je v něm průměrně za 49.— Kč materiálu, za 5 Kč mezd a zbytek jsou dopravní a distribuční režie a daně.

Z tohoto jednoduchého výpočtu vidíme, že sebemenší úspora na materiálu znamená zvýšení mezd. Materiál je mrtvá režie. Obsahuje ovšem značné procento lidské námahy, ať již ve formě dopravy, prvotního zpra-

cování, nebo jen pouhé manipulace. Teoreticky vzato, znamenalo by dle toho hospodárné zacházení s materiálem při výrobě menší spotřebu a tím zvýšení nezaměstnanosti. Ale v praxi znamenají tyto úspory zlevnění výrobků, tím zvýšenou spotřebu, vyšší zaměstnanost a vyšší mzdy.

Hospodárnost je většinou lidí vrozená. Psychologické překážky hospodárnosti jsou lenost a pohodlí. Člověk ani nevěří, jak mohou být lidé líní a pohodlní, zvláště když si mají něco odříci. Touto hospodárností ve výrobě se liší pracovní metody vyspělého národa od ruční nebo i strojové práce národů méně vyspělých.

Proti lenosti a pohodlí nepomohou rozkazy, pokuty ani nařízení. Je třeba užití jiných zbraní. Nejúčinnější z nich je ctižádost vzdělaného dělníka. Vyvolat a udržovat ji znamená účinně bojovat proti lenosti, pohodlí, neopatrnosti a nesvědomitosti.

Tento boj má mnoho společných rysů s moderním válečnictvím. Předem musí být plánovitě připraven a plánovitě ve všech úsecích práce proveden. Stratégové boje jsou generálové v ředitelně. Dělostřelectvem je propaganda, letectvem jsou „létající kontroly“, pýchotou je dobrá vůle nadšeného člověka, jenž pracuje se surovinami a materiálem.

Pokusme se zachytit takový boj proti lidské netečnosti. Psychologické momenty vynecháme, popíšeme jen techniku boje, aby v něm bylo méně vědy a více praxe a opravdové taktiky.

Mobilisace.

Hurá proti lenosti a netečnosti, proti pohodlí a neopatrnosti, proti zkaženým výrobkům, nevyužitým surovinám a převelikým odpadkům!

Lidé! Do boje! Jde o vyšší mzdy!

Tato bojovná hesla se objeví první den boje ve formě zdvořilého dopisu pana generálního ředitele na stole lidí, kteří pracují s materiálem.

„Vážený příteli,“ píše pan generální ředitel.

„Musíme Tě pozvat ke spolupráci. Rádi bychom Ti zvýšili mzdu. Uvaž, že 100 kg materiálu, s nímž pracuješ, stojí celých Kč 2540.—. Denně Ti proběhne rukama materiál za 12.000 Kč. Kdybys ušetřil jen jednu setinu materiálu, což jistě není mnoho, mohli bychom úspory použít v Tvůj prospěch a mohl bys mít značně vyšší výděly než dosud.“

Přemýšlej, jak bys mohl materiál využít lépe, s menším odpadem, s menšími ztrátami. Svě práci rozumíš lépe, než kdokoli z nás, proto jistě nepotřebuješ rady. Víš sám nejlépe, jak docílit na materiálu větších úspor.

Předlož nám na formulářích, které jsou ve skřínce na dveřích Tvé dílny, návrhy, jak a co bys mohl ušetřit.

S pozdravem:“

Současně s touto výzvou se objeví na dveřích dílny skříňka s nápisem: Co bys mohl na materiálu ušetřit dnes? Ve skřínce jsou formuláře, sloužící k tomu, aby si na nich každý mohl napsat své zlepšovací návrhy, které se pak v ředitelně posoudí.

Jiná továrna použila namísto zdvořilých dopisů vedoucího této výzvy:

Naším pracovníkům!

Šetřte s potřebným materiálem. Pomůžete nám snížit věcnou režii a zvýšit vaše mzdy, zabezpečíte tím prosperitu závodu a tím i svůj chléb. Chceme být výkonní. Nikdo od nás nebude kupovat, budeme-li drazí. Nechceme šetřit na mzdách, ale na materiálu.

Uvažte, že materiál, s nímž pracujete, je velmi drahý. Kupujeme jej sice ve velkém množství, ale přec za něj platíme tyto ceny:

100 kg váleného železa	Kč	130.— až 260.—
100 kg ocelolit. odlitků	„	750.— až 1000.—
100 kg litin. odlit. temp.	„	680.— až 1050.—
100 kg ocel. drátu	„	1400.— až 3000.—
100 kg mosaz. taž. drátu	„	1500.— až 2300.—
100 kg pozink. drátu	„	3300.— až 3500.—
1 tuna koksu	„	350.—
1 tuna černého oleje	„	110.—
100 kg strojního oleje	„	250.— až 300.—
10 kg válcového lože	„	500.— až 800.—

Buďte setrnní, je to bezpečný základ naší i vaší existence!

Dobře se zde osvědčí zásada, že tisíc mozků dělníků ví a vidí více než 10 mozků ředitelů. Ve většině případů jsou návrhy dělnictva věcné a proveditelné. Někdy jsou sice nemotorně psané a nepromyšlené, ale máme-li jich po ruce větší množství, můžeme si býti jisti, že za daných poměrů víme podrobně, kde a jak by se co mělo zlepšiti.

První útok.

Lenost a pohodlí patří k oněm skvělým lidským vlastnostem, které pracně vybudovaly mnoho průmyslových oborů a značnou část lidské civilizace. Kdyby člověk nebyl od přírody líný, nikdy by nepomýšlel na vlak, ale spokojil by se s cestováním pěšky. Lenost je někdy produktivní a nutí člověka myslet, je ale překážkou a musí se nahradit touhou po produktivní práci a po výkonu, t. j. ctížádostí.

Nedaří se to vždy jediným dopisem, ať obsahuje sebekrásnější podpis vedoucího nebo pana generálního. Nejčastěji je zapotřebí porovnat výsledky jednotlivých dělníků a ukázat každému, že je v továrně několik lidí, kteří jsou schopnější než on, že jsou jeho představenými, ačkoli jsou mladší. To pomůže. Aby toto porovnání bylo všem zřejmé, pořádají se soutěže s odměnami a výsledky soutěží jsou vyvěšovány na viditelném místě, nejlépe u vchodu do továrny.

Soutěže vyžadují pevného termínu. Májová soutěž je u nás dosti známá, ale při boji proti ztrátám na materiálu je zapotřebí delšího termínu, aspoň 10—14 týdnů. V Německu se dobře osvědčil termín sto dnů.

Soutěže jsou honorovány prémie a vyšším postavením vítězů. Na velké tabuli výsledků soutěže hledí na dělnictvo, vstupující ráno do továrny, velký nápis: „Dobrý nápad Vám vynese od 2000 do 20.000 Kč v hotovosti. Za nejlepších 10 zlepšovacích návrhů zaplatíme po 5000 Kč.“ Pak následuje na tabuli seznam vítězů:

Příští dílovedoucí:

Dělníci: Dnes 26. 5. nejlepších výsledků docílují v úspoře na materiálu:

1. Cink,
2. Mencl,
3. Příkryl,
4. Diaz.

Dne 27. 5.:

1. Příkryl,
2. Mencl,
3. Diaz,
4. Cink.

Příkryl má z výsledku druhého dne radost: je prvním. Cink zůstane v práci i po pracovní době a přemýšlí, jak se udržet v čele. Diaz a Mencl se radí, jak a co zlepšiti, aby byli prvními. Nelákají je prémie. Ale stát se dílovedoucím!

Tak se vzbudí ušlechtilé závodění mezi lidmi. Vyburcuje jejich ctížádost. Lenost a pohodlí ustupují.

Z práce dosud nudné a jednotvárné se stane práce zajímavá, poněvadž každý z pracovníků přemýšlí, jak ušetřiti, třeba jen sebenepatrnější částku. Rozdíl mezi výkonem Příkryla, prvního v práci a Cinka, čtvrtého v práci, je jen několik málo bodů, zcela malé množství úspor, kterého by si jinak vůbec nevšiml. Dnes ale přemýšlí, zkouší a radí se... Při vchodu do továrny vidí k tomu ještě výzvu „5000.—“. „To by bylo něco pro děti...“ myslí si. „Dnes je první Příkryl, ale zítra musím být prvním já!“

Takto vynucená iniciativa je krásná věc. Mnoho lidí si však již odvyklo myslet a se svým malým rozhledem těžko přijdou na zdravou myšlenku. Zde musí zasáhnouti

generální štáb.

Pořádá výstavy dobře a špatně zpracované suroviny. Hledá a shromažďuje příklady, jak to dělali jinde. Vy-dává oběžníky, v nichž se v nejednom případě vyskytne jméno dobrého kamaráda, tak na př.:

Zpráva ze dne 26. 5. 1936:

Pan Příkryl, který je dnes první, přišel na dobrý nápad: ze skladu si vzal přesně tak velikou tyč, jakou potřebuje. Odměřil si ji na vlas, o odsek se postaral odborně. Při frézování dbal všech pravidel. Množství odpadků u pana Příkryla bylo dnes nejmenší.

Pan Diaz si umínil, že niti, které při výrobě odpadávají, nehodí do společné sběrný. Pověsil si kolem krku na šňůrce 3 sáčky, do nichž vkládal tyto tři druhy odpadkových nití. Večer měl již niti roztříděné a vrátil je skladu k novému použití. Jeho odpadky byly nejmenší v punčochárně.

Pan Mencl ve skladišti: zařídil si přehledné uskladnění svých výrobků. Veškeré zbytkové kusy jsou dnes umístěny hned vpředu, viditelně, takže, kdokoliv potřebuje od něho materiál, naráží zrakem nejprve na zbytkové kusy a ve velmi častých případech jich použije. Pan Mencl má nejméně zbytkových kusů ve skladišti.

Ještě 15 dnů do konce soutěže.

Ještě můžete býti první.

Ještě je dohoníte.

To, co dokáže pan Mencl, pan Cink a pan Příkryl, dokážete vy také.

Kdo bude zítra první?

Denně nové nápady, denně oběžník, denně fotografie, denně výstavy práce jen pomohou. Někdy je zapotřebí pořádat kurzy. Po práci se sejde dělnictvo na „konferenci“; tam se jim vyloží, co kde a jak kdo udělal, a povzbudí se k další práci. Dobře se osvědčily menší prémie při těchto konferencích.

Velmi účinné je povzbuzení generálního ředitele. Když tak dva dělníci rozmlouvají: Slyšel's, Mencl byl dnes telefonicky zavolán ke generálnímu řediteli. Dostal 500 Kč a ředitel mu řekl, aby si udržel prvenství, že se může státi ještě předákem. Ale prý to ještě neznamená to, že by tím předákem musel býti on, že ho ještě může celá dílna dohonit.

Taková řeč vyburcuje z letargie i notorického lenocha. Ctížádost je přece nejskvělejším pohonným motorem člověka.

Letecký útok.

Přepadává netečnost zákeřně. Měla by to vlastně býti poslední fáze boje. Pracuje v noci, když už nikdo nepracuje, když je všude ticho. Výsledky jsou velmi účinné.

Ráno najde dělník u svého stroje použitelné odpadky s instrukčním pokynem a stručným porovnáním hodnoty materiálu s jeho mzdou. Úředník uvidí obsah papírového koše na svém stole. Porovná se mu tam na malém lístečku, kolik dopisů napsal, kolik jich zkazil, kolik čistých papírů tento měsíc dostal a kolik dopisů dosud napsal. Opět několik stručných čísel a zdvořilé upozornění: „Zkazíte více než činí Vaše mzda, nepočítajte v to Váš čas.“

Létající kontrola je neoblíbená; říká se, že štve. Pozve se dobrý a špatný dělník do kanceláře a vzájemně se představí. Dobrý dělník dostane pochvalu, špatný pokárání. „Já bych se na Vašem místě styděl,“ řekne mu vedoucí, „kdybych nedokázal to, co pan Žuska. Nejszte přece v práci za ním nijak pozadu.“ Tak se vyburcuje i notorická lenost a nepozornost.

Spolupráce v boji proti ztrátám na materiálu existuje již řadu let. Anarchie v dimensích důležitých výrobních surovin, zvláště v těžkém průmyslu, vyvolala

společnou frontu,

jíž říkáme „normalisace“.

Na místo pultuctu velikostí výrobků a materiálu ustálí se vzájemnou dohodou odborníky schválená velikost, jednotná v celém státě, nebo dokonce na celé zeměkouli. Počítáme-li s touto velikostí, máme malý odpad. Proto není hospodárné odbočit od normalisovaných dimensí.

Co s vítězstvím?

Máme vlastně dvojí druh vítězství. Prvním je vzbuzený zájem lidí, a ten se nesmí nechat na pospas času a lidské pohodlnosti. Povinností podnikatele je, aby dodržel své sliby, aby udržel zájem lidí o hospodárné zacházení s materiálem. Je to těžký problém, ale dobrý poměr mezi vedoucími a dělnictvem pomůže podnikateli v této snaze.

Pak je druhé vítězství: Kontrolovaný odpad. Co s odpadky? Lze je zpeněžit a dobře.

Často ani nevíte, k čemu lze odpadků v závodech použít. Někdy jsou hledanou surovinou pro jiné průmyslové obory.

Angličané již po desetiletí organisují v továrnách sběrný odpadků, pilin a pod. Odvoz odpadků organisují kolektivně, takže vždy několik továren na stejné železniční trati expeduje odpadky současně. Kusové vagonová zásilka se továrně vyplatí. Někdy se spojí dva, tři i více menších závodů, jen aby odpadky mohly být odvezeny častěji.

U odpadků je důležité, aby se zachovala čistota. Nečistotou se odpadky znehodnocují. Odpadky se nevyplatí tříditi a proto je nutno, aby již ve sběrnách byly pečlivě roztríděny.

Boj proti ztrátám na materiálu má tolik různých forem a tolik možností, kolik je druhů materiálu a lidských povah.

Zajímavé je, že vědecké zásady tohoto boje byly vypracovány v roce 1921 ve státě, jenž je na suroviny nejbohatším na světě, v USA. Hoover tehdy prohlásil, že ztráty na lidské energii a na materiálu dosahují ve Spojených státech každoročně astronomické cifry půl miliardy dolarů. O 5 let později pořádalo francouzské Comité National pour l'organisation scientifique výstavu ztrát na materiálu s velmi pozoruhodnými

výsledky v mnoha průmyslových oborech a konečně v nedávných letech byl zaveden z podnětu Rohstoff-Kommissariátu v Německu „Hunderttagenkampf gegen Materialvergeudung“.

Tak to dělali bohatí národové před 15 a před 10 lety, když ještě krise neexistovala. Národ bez surovinových basí, jako je náš, měl by ve zvýšené míře sledovati toto počínání ciziny, tím spíše, že v každém případě přineslo by to očekávané výsledky. Ve Spojených státech vykazují zprávy „Association of American Engineers“ 4 až 11% úspor, ve Francii 6—17% a německá data vykazují průměr 7%.

Boj proti ztrátám na materiálu je jedním z úseků práce, se kterou se má naše průmyslová veřejnost seznámit s hlediska vědeckého propracování. Je to jedna fáze pojmu „rationalisace“, u nás tak neoblíbeného, ale pojmu, jenž skrývá nízké ceny výrobků, tím i možnost exportu a větší zaměstnanost. Je to základ hromadné výroby, hromadné spotřeby a při správném poměru zaměstnavatelů k zaměstnancům také základ vysokých mezd.

do ba a lid é

Jaroslav Kratochvíl:

Mládež na dně

Jádro naší mladé fronty se dnes rozpíná tak asi od bezprizorných a bezpřístřešních propastí až k aspirantským výšinám. A názor kapitánů a generálů našeho hospodářského tažení na tyto výboje mladých se vyjadřuje dosud tradičně mužným: „Trp, kozáče, budeš atamanem!“

Povídají si: Mladý muž, který i na výšinách aspirantských místo vděku a horlivosti projevuje jen nespokojenost, nemůže býti nikdy řádným úředníkem. A jednou jeden řečník prohlásil na vývodu pana předřečníka: „Vážené dámy a pánové! Jako praktik si vážím všech ideálních podnětů, ale tvrdím, že otázka naší nezaměstnané mládeže není otázkou sociální, ale otázkou mravní.“ A znělo to, jako by nám byl řekl rovnou: Dobráčkové, nebuďte sentimentální! Mládež, která je na dně, o vaši práci vůbec nestojí. Vaší sentimentality si nezasluhuje.

V jednom souhlasím napřed. Se sentimentalitou budete na těchto ztracených posicích skutečně jenom pro posměch.

Možná, že by se mělo mluvit o celé souvislé frontě mladých, od pánů aspirantů až k bezprizorným, o frontě, která ztroskotala v pevnosti našich generací. Ale dnes je mé téma užší. Je-li kdo aspirantem, má úvěr, má-li ještě rodiče pod střechou. Nepatří tedy do „mládeže na dně“.

Bojím se, abych nevypadal jako lovec sensací, a proto můj referát bude suchý.

Příznám se, že jsem měl příležitost vidět jen nepatrný výsek této mladé bídy. Kromě bídy sklepní, přístřešné, byl jsem během doby na krátko hostem jenom ve 42 bezpřístřešných „obytných buňkách“. Píši i o tom s určitou obavou. Neuvádím ani jména, ani místa a čas. A neříkám všecko. Nedovolili mi to. Pochopíte, že lidé za palubou společné lodi nemohou cítit lásku k nám lidem na palubě. Za vaší i dobře míněnou zvědavostí

slídí s nepřátelským podezřením a strachem. Bojí se vašich fotografických aparátů. Odmítají písemné dotazníky. Neboť — možná, že to pak dáte do novin, a páni, kteří nemají rádi takové věci, je za to vyženou z posledního útulku. Bývají-li, jak vám snad někdo prozradil v některé dobročinné polévce i švestky a tvaroh, mlčte laskavě. Kdo má skutečně hlad, zavře oči a jí. Zbytky s jídelních stolů se nemohou přebírat. „Buď rád, že máš aspoň teplou vodu.“

Oni skutečně nechtějí svou bídou bouřit, a bojí se urazit své dobrodince. Vždyť bez toho jim blízkost kypících vilových čtvrtí hrozí nedalekou zkárou.

Ve svých čtyřicetidvou „obytných buňkách“ jsem napočítal celkem 131 duši. Z toho bylo asi 38 dětí do 14 let, a asi 40 mladých lidí do 30 let.

Rozdělím-li je podle místa, byly by to tři rayony, neboli jakési obce.

Prvá skupina je těsně horské hnízdo asi o 45 duších. Je to hlavně 11 starších rodin dohromady s 23 dětmi a jedna bezdětná rodina stranou na privilegované samotě. V této skupině jsou nejvýše 3 mladí lidé.

Druhá skupina, volněji rozhozená, má 47 duši. Bylo tu 12 dětí, 20 mladých lidí od 15 do 30 let, 2 do 35 let a 13 starších.

Třetí je těsná obec 37 duši. Jsou tu jenom 3 děti, zato 18 lidí od 15 do 30 let, 8 lidí do 35, a jenom 8 starších, okolo 40 a 50 let.

Provedla se tu jakási bezděčná diferenciaci. Jenom druhé dvě skupiny, a z těch zejména třetí, lze pokládati za osady mladých lidí. Poslední je i svým založením mladá.

Ony staré rodiny s dětmi v první skupině propadají také nejvíce rozvratu. Jsou to většinou bývalí samostatní živnostníci. Život, který je za nimi, vytesal jejich charakter. Předstírají bláhově naději na vzkříšení, ale ve skutečnosti už propadli zoufalství a nevěří, že se pro zbytek svého života ještě pozvednou se dna. Zůstávají však i ve své bídě individualisty. Rvou se o každou výhodu sobecky, zlobně a mstivě. A oněch 23 dětí? To je žalostná, žalostná věc!

Oproti této staré generaci drží se mladý dorost i v celku dosti dobře. Vyšel z nedostatku války a poválečných let, prošel v pořádku a nedávno školou a učním a pak teprve se octl na písku. Tato minulost ještě působí.

Jak to vypadá.

Žije se vesměs ve vyšších polohách nad Prahou, kde je hodně vzduchu, ale málo vody. Obydlím jsou tam studené díry, vykopané v písku, nebo vylámané ve zvětřelé skále. Díru ve skále často doplňuje průčelní stěna z vylámaného kamene. A tu je možno zřídít i zarámované okno a dveře. Standardní zařízení je pryčna, v lepších případech stará železná postel, plechová kamínka, stolek. Za takovou nemovitost se platí, kamarád kamarádu, průměrně 30 Kč a s rozvojem osady může cena stoupnout i do 100 Kč.

Bída je jednotvárná, jenom lidské tváře se mění.

První: napolo domeček a napolo písková jeskyně. Strašně rozbitá bývalá pohovka a pestré hadry. Majitelem je bývalý Batův mladý muž. Stáří 23 let. Jeho družkou je Slovenka o 10 let starší. Mají asi roční dítě. Přes strašnou špinu zůstalo mladému, hezkému muži nápadně slušné a uhlazené chování.

Dále je jakási svobodárna nebo jakýsi pískový hotel. Vstupní halou je díra, kterou člověk právě tak projde. Hala se rozvětňuje na tři „logis“. V každé větvi byl v dolíku špinavý slamník. V obydlených bývá mimo to kufřík nebo uzel. Obyvatelé se tu střídají, a proto se obydlí neudrzuje. Zastihl jsem čtyři mladé lidi slušného chování. Malíře pokojů, zahradníka, obchodního příručího a strojníka. Tři Čechy a jednoho Němce. V nedělní ráno oblékli čisté košile, a když se ustrojili, byli z nich docela vzhlední hoši. Co hoši, za děvčaty? Kdepak! Chlapce z hotelu „Písek“ pořádné děvče ani nekopne! Lepší než holky jsou kamarádi. Nedávno jeden z hotelu dostal „prima meloucha“. Je hlídačem v jakémsi skladu. Každou neděli přichází navštívit kamarády a vždy přijde s něčím. Hlavní je proto: meloucha, milostpane, nebo aspoň hodně starého papíru a železa!

Byl tu i dívčí útulek. Vysoká jeskyně, dva kouty. Dvě pomocnice v domácnosti. Starší 26 let. Svěřila svůj osud kamarádovi a prohrála život. Zdálo se, že její sukně a blůza visely na holém těle. Byla zakřiknutá a neměla cizí tváře ráda. Kamarád se jí teď často opije. Ne, kamarádka na druhém konci díry je úplně sama. Je jí 21 let a hledá usilovně jakési slíbené místo. Tady nezůstane! — — A přece zůstala!

Mladý individualista. Všechno, co dělá, dělá s rozpočtem a šetrně. Odešel proto ze svobodárny, ačkoliv má německého kamaráda velmi rád. Chce být samostatný. Má dvojí obuv. Jedny, zbytky bot, na nohách a druhé vyčištěné u dveří. Má také dvoje šaty. Jedny, které si šetří, visí na kolíku. U slamníku má také ještě půl pytlíku ušetřených brambor, které tu dostávali všichni. Ale jenom on ví, jak se má šetřit, chce-li člověk jednou něčím být. Ve svobodárně, když něco dostanou, ať tak nebo z meloucha, všecko hned společně snědí.

Na samotě. Hoch 26 let, děvče 23. Bývalá pomocnice v domácnosti. Mají čistou a třebaže malou, přece jenom svou díru. Mají dvouleté dítě. Bylo by tady dobře. Jenom když přijde vlhké počasí, dostává dítě i matka vyrážkové strupy. Ona měla ještě do nedávna posluhu v kterémsi nemocnici. Ale dítě jí zastonalo a zároveň i muž dostal horečku. Odvážila se zůstat bez omluvy doma, a když potom přišla, ani s ní nemluvili.

Prostorná vzdušná jeskyně umetena. Nevím, kdo to tu nazval „Komuna Bolševo“. Žilo v ní 8 individualistů. Samí kvalifikovaní. Bývalý hajný, trpící záduchou a dále: šoféři, strojníci, klempíři. Jeden starý manželský pár, 3 lidé svobodní a vzađu ve vlhkém a temném výklenku, docela svěží párek: šofér a pomocnice v domácnosti. Čistotné děvče se tehdy vedle hochy smálo: „Ve dvou se to lépe táhne.“

Skalní byty. Se čtyřicetiletou matkou, dělnicí, žije 17letá svobodná dcera a její 25letý svobodný klempíř. Děvče se učí šít a stydí se. Mladý klempíř už rozumí světu a zatím žebra.

Dole je tovární dílnice, 29 let. Má velké starosti s hochem (25 let). Je na tom zle: plíce a ledviny!

Svobodný dělník 27 let s 23letou rozvedenou pomocnicí v domácnosti. Chytili se katolické akce.

Svobodná 18letá dělnice. U ní je na bytě kamarád jejího hochy. Její chlapec odešel na čas za chlebem do kraje a než se vrátí poskytl útulek kamarádovi, řezníkovi, 24 let. Děvčeti na ochranu. Můžete si myslet, co

chcete, ale mladí kolonisté vážně a rozhodně odmítnou každé vaše podezření, jako by kamarád mohl zneužít důvěry kamaráda.

Nešťastnou rodinou je muž košíkář, 27 let, se ženou 20letou, bývalou pomocnicí v domácnosti. Nedávno slavili svatbu a po ní měli pohřeb desítinedělního dítěte. Z kostela, kde se svatba dá provést zadarmo, šli rovnou do řady na polévku. A pohřeb dělali kolektivně. Všichni jsou přesvědčeni, že dítě, které se mělo dobře k životu, jí mohli zachránit. Ale nikde je v nemoci nechtěli vzít. Útlá matka pláče, když vypráví, co jí řekla nervosní slečna na její požadavky: „Jste krkavčí matka! Děcko jste si dovedla uhnat, a když vám je vezmu, uženete si druhé!“ Všichni kamarádi sháněli rakev. Hrobník jim dítě vzal zatím bez rakev. A tak leželo v márnici nahé půl druhého dne na zemi. A přece jen byli rádi. Neboť poslední dětská mrtvolka v sousední kolonii ležela pro jakési úřední nejasnosti 5 dní v jeskyni, ačkoliv kamarádi mu udělali závčas rakev z bedničky od margarínu. Pan doktor řekl teď matce po roentgenu upřímně: „Milá paní, vy jste to dítě v jeskyních neměla mít. Teď už ani vám není pomoci.“ A mladou ženu při tom roztrásá lítost a pláč. Katolická akce jí slíbila práci. Až práci dostane — jednou to přece bude — budou zas bydlet v bytě.

Duševní vůdce nejmladší osady, svobodný sklářský dělník, 29letý, spí v jedné těsné díře a na jednom prkně s kamarádem, tesařem, 34letým. Z dvojice cukráře a malíře zbyl už jenom malíř, 21letý, který má ještě odvalu k žebrotě. Cukráře musili odvést do nemocnice.

Pýchou mladých kolonistů, zdá se i láskou, je zámečník, asi 35 let. Na jeho minulost se netažte a nezpomínejte. Mezi mládeží prý se postavil na nohy. A je teď docela řádný a obětavý kamarád. Oženil se tam a nyní je nejmladším otcem. Je podivuhodné, jak si vymaloval svůj „dům“ a upravil vilově i jeho okolí. Čekal totiž ženu z porodnice. A s jakou netrpělivostí ji čekal. Jak pečlivě se strojí, když si pro ni do porodnice jel! Jak se těšil na dítě! Tvrdí, že on své dítě v děrách nenechá.

Nevím nic bližšího o samotáři, 26 let a o manželích (29 a 34 let) s tříletou dcerkou.

Je tu obuvník, který dělá v kolonii řemeslo za kus chleba a když to jde, tedy i za korunu.

V jedné díře žijí dvě ženy: dělnice, matka s dcerou, v jiné dělnický párek.

V pískové díře, úzké a křivolaké, plné kouře, mne vítal stolařský mistr se ženou: „Ježíšmarjá Josef, vítám vás, ale co u nás uvidíte. My tady bydlíme ještě moc dobře. Ale běžte se podívat tamhle do stohu.“

Co mám říci o beznadějně ženě s 5 dětmi, vyděšené a uplakané, jejíž muž celý den běhal bez užitku městem? Co mohu říci o nevládných samotářiích, ženách i mužích, o nichž ani v kolonii nikdo nic neví.

Je tam však legionář, 52letý, s čistotnou 32letou vdovou. Starý voják si vylámal důkladnou čtyřstěnnou zemljanku. Jako pokojík. Stěny pomaloval květinovým vzorkem a na kostrbatý skalní strop rozházel černé vlaštoky s bílými bříškami. V hlubokém okně pěstuje muškáty a na stolku má vázičky s polním kvítím. Má prý někde dobrodince, který mu dává jíst. Zřídka ho najdete doma.

Nejkompletnější rodinou zdá se být jakýsi mistr a bývalý majitel hostince se 2 výrostky. Chytil se drápkem kdesi ve společnosti, ke které má blíž než ostatní.

Vedle rodinné žebroty běhá sám občas po Praze s reklamou. Ptejte se proto na firmu: „Lojza-reklama“.

Mezi lepšími lidmi.

Neštěstí potkává arci i lepší lidi. Ti, kteří se jimi cítí i na dně, se drží stranou od ostatních.

V malém dolíku vytírala starší paní okno.

„Och, pardon, okamžik prosím, jenom si trochu ukliďm. Och, jak já vypadám.“ Její útulek zdá se být suchý a světlejší. Světlo přichází oknem ve stropu. Má kredenc a měla hromadu nákupu. Nepotřebuje prosím nic, než byt. Nebo kdyby mohla získat aspoň tuto parcelu, aby se tu mohla zařídit. Má hocha v Praporu práce a tento mladý muž, zřejmě aspoň o 10 let mladší než ona, je nyní její muž. Je to montér a kdesi pracuje. Muž se rozpačitě usmívá. A syna této paní jsem viděl při odchodu. Kývali všichni hostu na rozloučenou. Hoch v obleku Praporu práce se zarděle ukláněl, matka ho s pýchou jednou rukou objala a montér zdvořile smekl čepici.

Tato paní má souseda, snad nájemníka. Za cárem vozové plachty je místnost jako sklep. Světlo i tady přichází shora.

„Ó, prosím, račte! Děti, budete zticha! Jakkak se chováš? Pozdrav pěkně!“ Po jednom boku stojí v šeru vysoko ustlaná postel a po druhém jen železo a holá prkna. V hadrech u syrové stěny z kamene se otrásal kašlem asi 12letý hoch. Otec se zlobí. „Ale, nastudil se kdesi, uličník. Venku je zima. Má teď horečku. No tak, přestaň kašlat a sedni si! A pěkně odpovídej! Já jsem, prosím, na děti přísný. My jsme žili moc dobře. Ale noha, omrzlá za války, se mi otevřela. Já jsem vrchní zahradník a mám už slíbené místo. Solamen miserum socios habuisse malorum! Ó, já mám řádné vzdělání. Auch deutsch, und wenn Sie wollen, rumunešti! Doufám, že tady dlouho nebudu.“

Se stropu u dveří visel v tomto obydlí štít s nadpisem: „Věř v Pána Ježíše Krista a budeš spasen Ty i dům Tvůj!“

Ale nechť nikdo se nedomýšlí, že by to byla jízlivě vyjádřená vzpoura.

Co dělají?

Co tito lidé dělají po celý den? Takovou otázku jim nekladte. Podívají se na vás, jako byste se zeptal, co jedí celý den. Shánějí živobytí! Žebrotou, melouchy a jinak. Žebrota se stala těžkým, téměř ztrátovým podnikem. I ty, kteří se nestyděli živit se tímto povoláním, přemohlo jeho ponížení. „Ne,“ pravil mi kdosi, „nepůjdu žebrot, raději zdechnu.“ Proč? Protože lidé neotvírají, a nepraščí-li vám dveřmi před nosem, dají-li něco, dají to s nervosně vyceněnými zuby: „Pytel se s vámi roztrhl! To jste už padesátý! A při tom celodenním štvání po schodech všemožných činžáků, vyneslo prý to často jen 2 Kč 50 haléřů.“

Co jedí? Této podivné otázce se také zasmějí. Proč už se nezeptáte, do kterých divadel nejraději chodí a v kterých lázních hodlají ztrávit léto? Co se dá jíst ze státní stravovací akce! Z pravidelných polévek nějakých milosrdných organizací a ze zbytků kasárenských kuchyní. Ostatně, kasárny jim to teď zakázali, protože v kasárnách mají své hospodářství a mají tedy čím užítkovat své kuchyňské odpadky.

Duševní strava? Je to podivné, že na dně bídy, pod střechem i v bezpřístřeší, najdete nejčastěji „Národní

listy“ a Stříbrného tisk. Arci i katolický. Podivné? Ne. Dávají jim jej zadarmo. Arciže marně.

Jaký je sem styk z politického světa? Národní společnost se spokojovala tím, že tyto své vředy zasypává svou duševní krmí. Katolická akce spojovala prý milosrdenství s výběrem vhodných oveček. A slušní lidé z dělnických organizací přijímali namnoze své soudruhy, páchnoucí děrami, při nejmenším opatrně. Mladí z kolonií však prolomili si tuto zeď a dnes se tu nejvíce z organizovaného dělnického života a z organizací mládeže živí lidská důstojnost a podivuhodná často mravnost. Dovedete to pochopit. Dokud je člověk přikryt lepším kabátem a trpěn pod střechami slušné společnosti, platí mu čistý kabát a střecha za průkaz nebo záclonu občanské slušnosti. Není-li tohoto viditelného průkazu, nebo aspoň takové milosrdné clony, jsou lidé nuceni stále prokazovat svou bezúhonnost fakty.

Z tohoto duševního rozpoložení vytryskla také myšlenka obrátit se i ze dna společnosti ke spisovatelům. Věřte, že nejbolestnější je tu urážlí, jsou-li pokládáni za tuláky, kteří se štítí práce. Zaslechli jednou podobnou poznámku blahobytného výletnického páru a tak tak, že z této výměny slov nedošlo ke škandálu. Nemohou na to zapomenout.

V co věří a v co doufají?

„Doufám, že tady v těch skalách zakrtním a zemru,“ napsal mi mladý, vyučený klempíř. Většinou tedy nevěří v nic a nedoufají v mnoho. Naplevat! Myslím, že ani ti, kteří je vedou, v hloubi své duše nevěří, že bychom jim mohli my, perem, skutečně pomoci. Ale sama akce a pozornost slušného světa k jejich poctivé snaze je povznášející.

Nejaktivnější duše věří tam ve změnu sociálního řádu, ale bojí se hlasitě přiznat se k tomu. Bože chraň přiznat se činem! Aby pak ztratili i to, co jim společnost ještě nechává! Na žádné demonstrace prý už nechodí, protože i při své nejtišší procházce městem všechny rány odnesli oni. Jejich kabáty přitahují snad bujarost obušků jako hromosvod blesky. Povíдали: „Ti v pěkných kabátech křičí, ale nás za to žene jedna řada obušků ulicí nahoru a druhá zas proti nim zpátky. Jako do presu.“

Ale přece je to jen jejich víra ve vítězství člověka, která je udržuje nad zkázou.

Pomoc! Kdo bude tvrdit, že pomoc tu není možná? Na státní nezbytnosti vždycky a všude se prostředky najdou. Jeden nepraktický ochotník v pomoci se domníval, že by se mohla vyprositi k tomu určitá část tantiem a úroků z kapitálu. Domníval se, že by se mohli získat lidé s velikými příjmy, kterým se v každém případě narodí aspoň o jedno dítě méně než mohou bez nejmenších obtíží užít. A jsou prý i takoví, kterým i narození země. Nebo vyroste a dostane práci (což je tu hračkou) — a přestane čerpat z otcovské kapsy. A za pouhé 300 Kč měsíčně je možno skvěle užít jednoho z dospívající naděje národa. Zvláště, jde-li o přechodnou dobu.

Ti, o které tu běží, takové nápady neměli. Jeden, který mi napsal své žaloby, snažil se jinak vtlačiti své myšlenky do tvrdých límců vyčtených a odposlouchaných frází; na jednom místě dopisu takto živelně vybuchl (citují to i s chyby):

„Je-li jen trochu spravedlnosti na světě, ti, kteří jsou téhle bídy vini, nesmějí ani klidně zemřít!“

Kdo má tedy u nás dost silný hlas a schopnost k spravedlivému hněvu, nechť tedy křičí na celou republiku:

Slyšíte! Dejte jim jíst!

A pak: dejte zdravou střechu nad mladé hlavy! A mladým pažím dejte co nejdřív práci!

Neboť otázka mravnosti, vážené dámy a pánové, to je nejprve otázka práce!

život a instituce

Stultus:

Změna v Sovětech

Čtenáři „Prítomnosti“ zajisté vědí, že koncem května tohoto roku vydala sovětská vláda návrh zákona, podstatně měnící ráz sovětského zákonodárství. Připomenu jej proto jen stručně. Návrh pojednává o zákazu potratu, zvýšení materiální pomoci rodičkám, stanovení státní podpory mnohohodětným rodinám, zvýšení počtu porodnic, jeslí a školek, zvýšení trestů za neplacení alimentů, a o zavedení některých novot v zákonodárství o rozvodech. Jak vidět, má nový zákon na mysli hlavně zájmy žen, a v míře nemenší lepší uspořádání mravnostních otázek. Pomýšlí také na opatření, umožňující dětem bezstarostný život (jesle, školky), neboť měl-li by být uskutečněn, vzroste obyvatelstvo země, beztak plodné, úžasným tempem.

Musí se říci, že návrh zákona nikterak nepřekvapuje. Jest pouze logickým uzavřením oněch nálad a hnutí, které se v sovětském životě v poslední době vyskytovaly. Zvláště psychologická reakce na panující poměry, jak se jevily během posledního roku, naznačovala, že tato změna přijít musí. Měli jsme příležitost o těchto poměrech v „Prítomnosti“ psát a proto se k nim vracet nebudeme.

Nyní vládne v sovětské veřejnosti velký rozruch. Ode dne uveřejnění návrhu — 26. května —, kdy byl odevzdán k posouzení veřejnosti, neochabuje o něj zájem v nejšířších vrstvách. Továrny, úřady a jiné státní podniky uspořádaly o tom debaty svých zaměstnanců. Dělníci si vyžádali odborný lékařský výklad. Sovětské noviny tisknou o návrhu vysvětlující a informační články, fotografie blahobytně vypadajících nemluvnat a matek 18 dětí v rodinném kruhu. Třeba říci, že pracující připojili k návrhu mnoho vskutku věcných a cenných dodatků. Jest pochopitelné, že nejvíce se ozvalo žen, které o návrhu mluví většinou s velkým povděkem, a rozebírají jej většinou velmi objektivně.

Nejvíce ovšem zaujal bod první — týkající se vyhnání plodu, pak otázka alimentů a rozvodu. Jsou nejožehavější. Než i tu jsou odstíny. Starší pokolení žen (i mužů) je většinou bezpodmínečně pro nový zákon. Je to pochopitelné. Vychovávali své potomstvo v takových poměrech a za tak těžkých hmotných podmínek, že se jim dnešní stav zdá být dosažením naprostého ideálu a námitky mladých prostě roupama. Proto je jejich stálým refrénem — co potřebujete více? Víte jak se žilo nám? Jen mějte děti a nemluvte hlouposti.

Mnohem náročnější však je mladší generace (také mnohem intelektuálněji než stará). V ní hlavně se ozývají všelijaká ta „ale“. Konec konců je tato delikátní otázka skoro tak těžce řešitelná a individuální v zemi socialismu, jako i v zemi jiné. Podobá se i tu, jako všude, složitému úkolu, který připouští velmi rozmanité rozluštění. Tuto rozmanitost vyjadřují mínění o ní vyslovená.

Sovětský tisk je neustále zaplavován proudem dopisů, které se počítají nikoliv na desítky, ani na stovky, ale na tisíce.

Ustřední orgány jich tisknou denně celé stránky. Jsou všestranně zajímavé a ujasní nejlépe faktickou i psychologickou situaci. Proto se k nim nyní obracíme. Promluví bezprostředněji, než jakékoliv výklady. Zmíním se tu ještě pouze o jedné typické podrobnosti. Kdyby byl zákon o zákazu vyhánění plodu uveden v platnost, stal by se přírůstek obyvatelstva jistě větší, než je žádoucí. Jeho potřebám neodpomohly by jistě dostatečně ani ústavy pro děti, ani budování porodnic a obytných domů. Vznikne tak jistě snaha více obeznámiti obyvatelstvo s prostředky preventivními. Že jejich znalost v Rusku před-revolučním byla minimální je samozřejmé. Stačí si vzpomenout na tehdejší hygienickou a civilizační úroveň obyvatelstva. Názorně však je, že patrně ani dnes to nejsou věci přespříliš populární. Svědčí o tom to, že čtenářské dopisy, mluvící o nejrozmanitějších životních nutnostech a eventualitách, se o nich zmiňují velmi málo. To je, a propos, velmi charakteristické pro tento národ. Nyní však již přejdeme k dopisům samotným.

Matka ze staré školy.

„Velmi správný zákon o zrušení potratu zavádí ten náš stát. Jejich škoda je nevypočitatelná, hrozná. Já, dejme tomu, jsem stařena, je mi 56 let. Těžký život jsem prožila. Porodila devět dětí, sedm z nich vychovala, dvě zemřely. Mám 17 vnuků. Potratů jsem nedělala a své zdraví jsem zachovala. No, a vemte si jinou: třeba je mladá, ale načisto zkažená potraty. Takhle má snacha: měla tři potraty. To už je jako půl člověka. Je jako bylinka. Před třemi dny přišel můj syn. Přečetl mi nový zákon. Celá rodina se začala přít. — Přece jen se nechce mít mnoho dětí, je s nimi mnoho starostí. Porodila jsi čtyři a dost, — povídá dcera. — A já jsem jí řekla: Eh, ty, a což ta radost. Co na to, že je s nimi starost, ale když vyrostou, budou se o tebe starat. Měla bys zkusit vychovat jich za mých časů sedm...“ (E. Guljajeva, kolchoz „Soznanije“ Moskevské oblasti.)

Různé případy.

„Návrh nového zákona odpovídá našim nejdražším myšlenkám o manželství a o dětech. Často o tom sníme nahlas ve volných chvílích. Každé z nás se chce mít dítě... Naše továrna je dosti bohatá, aby mohla mít svůj dům pro dělníky, mající rodinu, velké, dobré jesle. Když to budeme mít, zbavíme se takových případů jaký se stal Tasje N. dělnici piškotové dílny. Tasja je těhotná a žije bez muže v cizím internátu. Porod je za několik dní, ale kam pak půjde s dítětem? Musí se o ní okamžitě postarat. Na konec chceme podati podstatný návrh o zákoně. Bod o zákazu potratů se musí změnit. Bezpodmínečně se musí zakázat potrat před narozením prvního dítěte. Ženě pak, která má 4—5 dětí, se potrat musí povolit.“ (3 dělnice-stachanovky továrny na cukrovinky „Bolševik“.)

„Dostávám alimony od svého bývalého muže, ale soudím, že v novém zákoně je třeba stanovit stejnou hmotnou odpovědnost matky a otce při výchově dětí. Uvedu příklad. V jednom ze sousedních domů bydlí dělník, kterého opustila manželka. Vzal si 4 děti, ona jedno. Ze svého výdělku 300 rublů, vyplácí jí měsíčně 50. Kdyby platil dle nového návrhu $\frac{1}{3}$ výdělku, zbývalo by mu na šestičlennou rodinu 200 rublů, a bývalá manželka kdesi pracující, by měla svůj výdělek a 100 rublů aliméntů navíc. Myslím, že to je nesprávné.“ (I. Matvějeva, město Klin.)

„Stala jsem se nedávno svědkem hrozné příhody s jednou dělnicí naší továrny. Chtějíc se zbavit těhotenství, vypila jakousi směs a málem se otráвила. Není vyloučena možnost, že některé ženy se budou stejným způsobem mrzačit, když zákon nabude platnosti. Proto navrhuji, aby lékařské ústavy vyráběly zdokonalené prostředky pro prevenci těhotenství a

navrhuji rovněž, aby byly zvýšeny kádry lékařů-poradců. Na to se má pomyslet v zákoně.“ (O. Radskaia, řídicí oddělení kádrů továrny č. 24.)

Dopis mužský a poučný:

„Návrh zákona o zákazu potratů a pomoci rodičkám je báječný návrh. Prodlouží mládí a jaro ženy. Dívám se často se smutkem na mladé ženy, jejichž tváře jsou předčasně zbrázděny vráskami. A v čem vězí toho příčina? Potrat. Návrh zákona je vyjádřením péče o naše ženy a děti. Ženy. Strážte své jaro.“ (Otdělnov, dělník Trechgorne manufaktury.)

„Zámečník I. I. Gorškov zjezdil během pěti měsíců půl své země, aby nemusel platit své ženě alimony. Konečně jsme ho našli, a ukázalo se, že platit musí jen 45 rublů měsíčně. Stačilo, aby Gorškov maličko smlouval, a dobří soudcové z Orěchova-Zujeva zmenšili mu dvojnásob zákonnou třetinu výdělku. Moskevský pedagog Filosofov se stěžil uvolil platit ze svého platu patnácti set rublů 180 rublů na opuštěné jím dítě. Soud nic nenamítal. Zvětšující výměr trestu lidem, kteří se nesvědomitě vyhýbají placení aliméntů, musíme též volat k nejpřísnější odpovědnosti soudce, kteří zločincům nadřezují.“ (Aristarchov, zástupce zplnomocněného 28. oddělení milice m. Moskvy.)

„Mám dvě děti. Je mi 27 let. A rodina mi ani trochu nepřekáží, naopak, dala mi velmi mnoho. Pracuji, hodně se učím. A současně mám rád svou rodinu, mám možnost pečovat o děti. Mít rodinu — to je čest občana Sovětského svazu.“ (P. Bautin.)

Pesimistický dopis.

„Je hezké mít dítě, když si ho přeješ, když ho očekáváš. Ale když se na tebe děti posypou jako nucený asortiment, je to velké hoře.“ (N. Jeršova.)

Na tento pesimistický dopis odpovědělo mnoho žen. Jedna z nich píše:

„Nechci vůbec se vzdát života, soudružko Nino. Dosud se můj „časový rozpočet“ skládal tak. Od 8 hod. 30 min. až do 4 hod. 30 min. základní práce v továrně. Po práci není-li nějaká schůze — domů. Již po několik let pracuji jako odborová organisátorka svého oddělení. Přicházím domů o 2—3 hodiny později než je zvykem. Nemám pomocnice v domácnosti, jen matku. Děláme všechny domácí práce samy, mé holčičky mi již také pomáhají — po škole ovšem... Asi do 8 hod. zabírají čas všelijaké domácí starosti, a pak jdu někam dle svého výběru. Ale i doma lze krásně si odpočinout: máme radio, zajímavé knihy, vyšívání, které mám velmi ráda... Což jste zapomněla na slova Leninova, že každá kuchařka musí umět řídit stát? A co celá ta spousta žen-letců, inženýrů, parašutistek? Podle vašeho musí se odkázat na celibát nebo se rozloučit se zamilovanou prací? Ne a ne. Musí se umět spojit oboje. Tisíce a desítky tisíc sovětských matek dokázaly, že to je možné.“ (Zinaida Paceva.)

Potraty po deset let...

„Jsem již deset let vdána a mám dítě. Dělám každý rok potrat. Muž si druhého dítěte nepřeje. Možná, že se chystá oženit po druhé, nevím. Po potratech je mé zdraví nalomené, a muž ani nepomýšlí na to, že i on má na svém vinu. Zdá se mu, že udělat potrat je zrovna tak jednoduché jako jít do lázní. Kdyby jen muži věděli, jaká je to bolestivá operace, nemluví již o jejích následcích. Potraty je třeba zakázat. Děti nemohou překážet ani práci, ani učení. Mluvit o tom, že děti překážejí, mohou jen ti, kdož se lehkomyšlně chovají k manželství, a ty právě má na mysli návrh nového zákona. Budou protestovat, vím. Ale budou v menšině.“ (Studentka L. Onkova.)

Replika na tento dopis:

„Odkud vzala sovětská studentka a žena, ovšem, mladá, takový ponížný tón? Po deset let dělat potraty proti své vůli, proti svému svědomí. Ve jménu čeho jste se ničila, soudružko Onkova? Což jste to dělala ze strachu ztratit člověka, kterého nemůžete ani milovat, ani si ho vážit, neboť k němu nemáte ani elementární přátelské důvěry? A tak, aniž to sama tušila, položila soudružka Onkova otázku o lidské důstojnosti sovětské ženy . . . Soudní pře o alimenty svědčí o tom, že po sovětské zemi chodí, žel, ještě značné množství gaunerů. Bojuje s nimi sovětský stát . . . V tomto boji patří obrovská úloha ženě. Soudní přelíčení, a nejvíce špína a hořkost při o alimenty nejvíce a nejbolestněji se dotýkají ženy. Věc není jenom v jejím osobním pocitu poníženosti a uraženosti při nezbytné nutnosti dokázat otcovství, věc je v zákonitěm strachu o budoucí dítě. Proto musí sovětská žena, nechce-li ovšem ztratit cit lidské důstojnosti, chce-li být skutečnou matkou, umět si vybrat otce pro své dítě. „Ženská čest“ nově pochopená nedovolí jí vrhat se horem pádem do náruče prvního vyskytnuvšího se pobudy. Žena našeho nového života půjde jen ruku v ruce s takovým člověkem, kterému bude důvěřovat, který za všech okolností se s ní rozdělí o radost, pýchu a starosti mateřství.“ (N. Dimitrijeva.)

Alimentščik.

„Jsem alimentščik. (Zajímavé nové slovo, svědčící o jeho rozšíření.) Každoměsíčně platím alimenty na vydržování dvou dětí (60 a 70 rublů). Kromě toho podporuji otce-invalidu (60 rublů měsíčně). Před dvěma roky jsem si založil novou rodinu. Žiji se ženou a osmiměsíčním synáčkem. Žena není zaměstnána . . . Je velmi důležité pamatovat v zákoně na polehčující okolnosti pro alimentščiky, mající své rodiny. Mám rodinu a vzal bych si velmi rád k sobě své děti. Ale tu se člověk sráží s jakousi podezřelou předností v právu matky na výchovu dítěte. Co jsem se naprosil své bývalé manželky, aby mi dala na vychování dceru, ale nesouhlasí, odůvodňuje to tím, že jí zákon vždy pomůže, ale ve skutečnosti se snaží o výhodnou hmotnou podporu. Co mám dělat?“ (P. Litvinskij.)

Co s dětmi?

„Děti ve věku od 2 měsíců do 4 let musí být v jeslích a od věku 4 let až do školního věku ve školce. Nyní, jakmile je dítěti 3 roky, musíme ho z jeslí vzít, ale do školky ho neberou. Dítě 7½ letě se ze školky vyškrtne, ale do školy ho nevezmou. Zas zůstává bez dohledu, když je matka zaměstnána. Dítě postupuje do 3 třídy. Do pionýrského tábora je nevezmou, je příliš malé. Musí tedy po celé léto být v městě. Není již na čase to vše zrevidovat?“ (M. Ivanova.)

Druhé manželky

jsou nespokojeny s návrhem zákona. Příčiny jsou pochopitelné: zákon pečuje o zanechané děti z prvního manželství. „A já bych šla skorem ještě dál: o děti z prvního manželství je třeba pečovat ještě lépe, než to dělá návrh. Necht žena, dřív než začne žít s mužem majícím rodinu si dobře promyslí svůj budoucí život. Proč formulují otázku tak ostře? Ale proto, že je hodně žen, které vtrhnou do cizího rodinného života, rozbíjejí rodiny, olupují děti o otce . . .“ (A. Gološevskaja, Leningradská oblast.)

Nešťastná . . .

„Mému dítěti budou brzy 3 roky. Mám je ráda, ale musím se přiznat, že toto potěšení mně přišlo draho. Všichni vědí, že v období, kdy se žena má stát matkou, je jí třeba mravní opory. Já pak jsem slyšela od svého muže jen výčitky. Za-

nedbával domov, začal zesíleně „zasedat“, styděl se jít se mnou po ulici. Když se přece jen stávalo, že jsme šli spolu, „domlouval“ se se mnou, že půjdeme na dvacet kroků od sebe. Když jsem ležela v porodnici, styděl se zajít i tam, a ani jednou mne nenavštívil. Druhým matkám přinášely chuvy psaníčka, balíčky, květiny od mužů, a já jsem byla opuštěná. Rozhodla jsem se rozvésti se s mužem. Ale tu se stalo nové neštěstí: máme jeden pokoj a prohlásil, že nehodlá se vystěhovat. Lidový soud odmítl také manžela vystěhovat. Obracela jsem se na dětskou konsultaci — žádné výsledky. Ale což je možné za takových podmínek vytvořit zdravé prostředí pro dítě? Dělam dva návrhy: První: je třeba odhalovat a zle se vysmívat oněm mužům, kteří se stydí těhotenství ženy. Jsou to nejhorší měšťáci, mizerné osůbky. Druhý: je třeba napsat do zákona, že v případě, když je žena nucena rozvésti se s mužem, musí obytná plocha přejít do vlastnictví jejího a dítěte. Nelze připouštět, aby rozvedení žili v jednom pokoji: vytváří to nezdravé ovzduší pro výchovu citlivých dětí.“ (A. Rybakovskaja-Karpovič, Moskva.)

Návrh inženýra.

„Stává-li se, že narozením dítěte v podmínkách městských bytových poměrů, se snižuje obytná plocha, patřící každému jednotlivému členu rodiny pod městský průměr (na př. průměr — 9 m² a faktický městský průměr — 5.2 m²) je třeba dáti rodině dodatečnou obytnou plochu. Nelze zapomínat, že v městech je obytná plocha ještě slabinou.“ (I. Makarov, Moskva.)

Lékař.

„Za mnou je 35 let lékařské práce. Jsem chirurg. Chci se vyjádřit o návrhu zákona. Souhlasím se všemi jeho body kromě prvního (týkajícího se vlastně potratů). Je třeba počítat s životními podmínkami rodiny a její zaopatřeností . . . Zdá se mi, že žena, která nechce, nebo nemůže mít děti (pro životní podmínky), prosadí svou. A represe mohou uškodit. Po každé, když trvá žena na potratu, je třeba vyjasnit všechny podmínky, které jí nutí odhodlat se k těmto operacím a podle toho se rozhodovat.“ (F. Sidorov, Moskva.)

Prostá statistika ukazuje, že v naší zemi beztak prudce stoupá přírůstek obyvatelstva. A je třeba nikoliv potlačovati, nýbrž dále stimulovati vzrůst porodů peněžitými výpomocemi, zlepšením bytových podmínek, stíháním neplatících alimenty . . . Potrat mizí spolu s rozšířením znalosti o zařízení lidského těla a s širokým rozšířením preventivních prostředků a hlavně — se zlepšením bytových podmínek.“ (Prof. N. Bogolejov, Leningrad.)

Detaily, které mají vliv.

„Ještě bytové podmínky: My s ženou vyděláváme 650 rublů. Je možno mít dítě a nejen jedno. Ale žijeme každý zvláště, neboť ani já, ani žena nemáme pokoj. Myslím, že zakázat potraty docela nelze.“ (Čtenář Izvěstij.)

„Někdy lituji, že mám syna a nikoliv dceru. Pro holčičku je snadněji najít šaty a prádlo. Pro svého 4letého syna nemohu najít ani střevíčky, ani botky, ani šaty. Je třeba se postarat o rozšíření výroby dětských šatů a obuvi.“ (Dělnice V. Panova.)

„Jsem úředník. Jsem 1½ roku ženat. Máme jedno dítě — 8měsíční holčičku. Za měsíc očekáváme ještě jedno. Když se nám narodila holčička, nemohli jsme najít pro ni v celém okrese „výbavu“. Leccos se podařilo koupit v Charkově, když jsem tam byl na úřední cestě. Ale i tam jsem musel ztrávit celý den, než jsem našel věci pro dítě nutné. Navrhuji, aby průmyslové podniky byly povinny vyrábět více zboží pro novorozeňata.“ (V. Cibulin, Donbass.)

„Jsem vdána 15 let, mám 4 děti. Nechala jsem si udělat 3 potraty. Zdraví mám špatné. Když jsem řekla muži, že potrat je škodlivý, odpověděl: „Dobře, budu žít s jinými.“ Podvádí mne nestydatě, a soudí, že je v právu. Byla jsem dvakrát propuštěna z práce. Jednou, jako provdaná, po druhé, když jsem byla těhotná. Vítám z celého srdce 9. bod návrhu, který stanoví trest za nepřijetí na práci těhotných žen . . . Děkuji tisíckrát onomu člověku, který se nezastavil nad tím, že státu přijde draž hmotná podpora rodiček a početných rodin a navrhl takový paragraf . . . Bojím se jen, že obrovské prostředky, kterými se financuje rozšíření jeslí a školek, dostanou velká města, a v takových drobných městečkách, jako je naše, zůstane vše při starém, naše děti se budou rvát, rošťáčit, koupat se bez dohledu . . .“ (S pozdravem K. Proším, aby se mé jméno neohlašovalo, shledáte-li, že je nutné dopis uveřejnit.)

„Jsem kolchoznice artělu „Dynamo“ (Tatarská republika). Vdala jsem v 17. Dnes je mi 28. Mám 5 dětí, mám je ráda. Nikdy mne ani nenapadlo dělat potrat. Sovětská vláda provádí velkou věc, zvětšujíc počet porodnic, jeslí . . . Ale pro výchovu dětí to nestačí. My, venkovské ženy, nevíme, jak se má s novorozencem zacházet, kdy a čím ho krmit, jak ho ohlídat před nemocemi . . . Je třeba zařizovat konsultace, kde by kolchoznice mohly dostat rady a pokyny.“ (Sagida Gajfullina.)

Dopis, mluvící o paragrafu návrhu, který má stanovití peněžité pokuty, či poplatky za rozvod (při čemž za další rozvody se poplatek stupňuje): „Řeknu jen jedno: nechtěla bych mít muže, který by se mnou žil jen proto, že by neměl sto rublů na rozvod. Dala bych mu ty peníze sama.“ (Vědecká pracovnice N. V.)

Dopis novinářky,

kteřá čeká dítě a prosí o radu: „Mnoho z dopisů, uveřejněných v novinách, pochází od žen, které mají 5 až 18 dětí. Máme všechny následovat jejich příkladu? Zdá se mi, že nekonečné nošení, rození a kojení dětí nemůže svědčit intelektuálnímu vývoji, veřejné činnosti, vědecké práci sovětské ženy. Osoby, které tvrdí opak, jsou, podle mého, prostě nepřiměřené nebo disponují jakýmsi zvláštními životními podmínkami.“ (M. Osipova, Moskva.)

Mohou studenti mít dítě?

Ožením-li se před ukončením studií, budu svou ženu přemlouvat k následujícímu rozhodnutí: dokud se učíme, musíme se zdržet přání dítěte . . . Dovolena 56 dní před a po porodu stanovená pro těhotné může vést ke ztrátě celého studijního roku. Zdá se mi proto, že dítě ve studentské rodině bude na obtíž, v studijních letech netřeba mít děti. Ale proto není vůbec nezbytné sahati k potratům.“ (Studující I. Bočar.)

„Soudím, že matkám studentkám musí být bezpodmínečně zvýšeno stipendium. Je také nutné, aby všechny vysoké školy měly své internáty pro studenty mající rodiny.“ (Studující L. Glazunova.)

„Do oddělení o zákazu potratu je třeba uvést bod, dovolující studentkám dělat potraty, neboť podmínky studentského života nedovolují mít dítě.“ (Studentky Gončarova a Mackevičova, Charkov.)

„Jsou tomu již tři roky, co mám ženu Toňu a syna Geňu. Má rodina je mým štěstím. Toňa pracuje v automobilce Stalina, Geňa je v jeslích téhož závodu. Já se učím v pedagogickém ústavu a letos postoupím do druhého ročníku. Nejdříve jsme s Toňou bydleli v opačných koncích města, v internátech, ale vzdor všem těžkostem hmotného a životního rázu se naše rodina nerozpadla . . . Když mi v porodnici řekli, že

Toně se narodil syn, vrací se do internátu jsem nešel, ale letěl. Spěchal jsem, abych připravil nejlepší místo pro svého dlouho očekávaného syna, ale . . . v internátu se nenašlo místo (nebylo kde postavit postel). Na nějaký čas jsem zapomněl, že se musím připravovat k jarním zkouškám a věnoval se péči o matku a dítě. Velmi jsem se bál o zdařilé ukončení zkoušek, ale mé obavy byly zbytečné. Ukončil jsem ročník jako jeden ze tří nejlepších studentů. Některé těžkosti hmotného rázu nás ani trochu nelekaají. Věříme pevně v dobrou, radostnou budoucnost naší rodiny.“ (I. Tarasov, studující, Moskva.)

„Bude-li žena inženýr po vystudování vysoké školy mít více než 2 až 3 děti, bude asi stěží moci spojit práci v továrně s jejich výchovou. Vždyť se chce budovat dobré dráhy a vychovávat zdravé, odvážné občany vlasti. Leckdo řekne, že děti mohou být ve školkách a jeslích. Ale vždyť to je jen během pracovní doby. Večer musí inženýr přečísti si technickou literaturu, noviny. Což je možné nezahrát si s dětmi? A tak bude trpět buď jedno nebo druhé. Proto si myslíme, že v jednotlivých případech je třeba potraty povolit a počítati s prací a zaměstnaností ženy.“ (Skupina 8 studentek Moskevského ústavu na auto-dráhy.)

V kolchozech.

„Pracovala jsem vloni jako vychovatelka v dětských jeslích kolchozu „Pionýr“. Jaká ze mne byla vychovatelka, můžete posoudit sami. Neučila jsem se na odborných kurzech. Nepodařilo se mi být ani na třídním semináři, který byl pořádán v našem okrese. Kolchoz posílá pracovat do jeslí a do školky jen negramotné stařeny, které naprosto nedovedou s dětmi zacházet. Stařeny utrou děckám nos a vyženou je na ulici — tady máte celou tu výchovu. Dětem nejsou vštěpovány ani základní hygienické zvyky. Otázka o správné výchově dětí v selských jeslích velmi zneklidňuje mladé rodiny kolchozníků. Navrhujeme, aby v okresních střediscích byly zřízeny stálé školy, připravující kádry zkušených vychovatelek.“ (E. Krasilnikova, Moskevský okres.)

„Nesouhlasím s návrhem některých soudruhů, aby do návrhu zákona byla pojata povinná registrace sňatků. Tento dodatek se neosvědčuje třebas už proto, že formální registrace nemůže upevniti rodinu a posloužit jako pud k společnému životu.“ (A. Vanjukov, posluchač školy milície.)

„Dopisy, které jsme vybrali, pocházejí z ústředních moskevských listů: „Pravdy“, „Izvěstiji“ a „Komsomolské Pravdy“. V zájmu nestrannosti třeba říci, že jsme z celkového množství vybraly ty nejkritičtější, už proto, že mluví o tom, co se ještě napravit má, a že jsou většinou konkrétnější, než dopisy lidí spokojených. Jak vidět, vynesla debata na světlo mnoho vážných otázek, týkajících se nového návrhu i nepřímo: výchovy dětí, bytové krise, vztahu mezi manžely a t. d. Tak byla debata také myšlena. Dnes již také lze zhruba roztrdit nálady, které vyvolala. V dopisech byla především neobyčejně početně zastoupena skupina žen, které častým a přehnaným vyhnáním plodu si způsobily nemoc, dokonce nemožnost mítí dítě. Dopisy těchto smutných žen vítají navrženou reformu spontánně a nadšeně. Jejich převládajícím tónem je varování spoluobčanek, zvláště těch, které jsou proti zákazu potratů. — Vidíte, také jsme to dělaly — a dnes jsou z nás mrzáci.

Jiná početná skupina je mladší ženská generace, tedy ženy, které již nejsou pouhými hospodyněmi, dělnicemi nebo selkami, ale posluchačkami odborných nebo vysokých škol, veřejnými pracovníci atd. Ale viděli jsme, že i mezi nimi jsou lidé patrně nezkrotné energie a čisté fyzické síly a houževnatosti, kteří tvrdí, že stačí i na práci, i na studium, i na děti. Ale většina studentek je přece pro povolení prvního potratu

a pro zákaz pouze dalších a k nim se poji i část mladých mužů. Rozpoznáváme pak v dopisech spodní tón, naznačující, že pisatelé jsou reprezentanty zájmů prvních manželek, druhých manželek, mužů platících alimenty atd. Neboť této strannosti se málokterý člověk ubráni ať už je vinníkem nebo postiženým.

Každopádně je vidět, že věc vzbudila celostátní zájem. Jisté sovětské noviny napsaly správně v době debaty (byl to článek o mateřství v literatuře), že se teď jistě objeví lidé ohýbající hůl. Vyskytnou se noví kýčari mravnosti, moderní Tatány s členskou knížkou v kapse, cudně tající svody, a novodobé Anny Kareniny. Dodáme, že jistě se vyskytnou i četní nadšenci, kteří veškeré své síly vložili od nynějška do svérázné stachanovštiny ve výrobě děcek.

Základní životní problém je však jeden. Má-li být zákon uveden v platnost ve svém nynějším znění, budou snad za nějaký čas ženy, na jejichž blaho se tu myslí, velmi unavené. Pracovní den ženské půlky obyvatel země sovětů je nepochybně delší, než jejich mužských soudruhů. Rovná se jistě nikoliv 7 povinným hodinám, ale celým dvanácti. Připočítáme k tomu všelijaké veřejné funkce a povinnosti, kroužky a spolky — a času zbude ještě méně. Dnes došla země sovětů k blahodárně syntetickému závěru: práce ženy doma, výchova dětí není o nic méněcennější než odborná a veřejná činnost. Bylo by si přát, aby tyto dvě funkce moderní ženy země socialismu byly zachovány v rovnováze. Ale k tomu je třeba, aby ona neúřední část pracovního dne ženy byla zařízena tak, aby jí tento její úkol všelijak usnadňovala. Dosíci toho znamená: dostatek zboží na trhu, dostatek bytů podle možnosti s moderními technickými zařízeními, usnadňujícími práce, a konečně vše, co potřebuje dítě. Tento plán stojí před sovětským životem, neboť nelze chtít na člověku, aby se choval a pracoval moderně, aniž měl moderní životní podmínky.

otázky a odpovědi

Komunisté a vláda lidové fronty

I.

Několika čtenářů se nepříjemně dotkla naše poznámka v 22. čísle o politice dvojí koleje, kterou nyní provozují komunisté ve Francii, a jejíž jedna kolej je nezávazná podpora vlády a druhá možnost přímé akce pouliční. Jeden čtenář nám píše, že by naši kritiku této komunistické taktiky „kvalifikoval do tak nízké úrovně žurnalistické asi jako Večerní České Slovo.“ Je to výtku, která snad by nás měla mrzet, pokud jde o hledisko vkusu, ale která nám může být docela lhostejná, pokud jde o hledisko pravdivosti, neboť i „Večerní České Slovo“ může mít konec konců někdy pravdu.

„Neznám p. Smetáčka,“ pokračuje onen čtenář, „ale domnívám se, že ten, kdo chce mluvit vážně o vážné politice, má mít také patřičné znalosti o směrech v socialismu a důvodně vědět, proč se komunisté spoluvládě i v t. zv. demokracii vyhýbají. Vždyť každý jen trochu politicky školený dělník podstatu a význam této mimovládní politiky zná již z dob předválečných, kdy jí uplatňovaly všechny sociálně-demokratické strany.“

Vřele souhlasíme, pokud jde o první větu tohoto odstavce. Patřičné znalosti má každý mít, a také my jsme se podle svých sil snažili je získat, na příklad studiem protokolů loňského sjezdu komunistické internacionály. Zmínili jsme se o nich od srpna minulého roku, kdy se sjezd konal, několikrát, a přinesli jsme z nich i doslovné citáty, takže nejen my, nýbrž i pozornější čtenář může „důvodně

vědět“, proč se komunisté i dnes v demokratických státech vyhýbají odpovědnosti. Nehodláme se k tomu vracet.

Co se týče druhé věty uvedeného odstavce, musíme pana pisatele upozornit, že směšuje otázku prosté znalosti faktů s otázkou jejich posuzování. Je nám dostatečně známo, že sociálně demokratické strany provozovaly před válkou politiku neúčasti na vládě. Ale jde o to, zdali tato politika má pokračovat ještě skoro dvacet let po válce, kdy se tak mnohé změnilo. Pan pisatel se nepochybně domnívá, že to, co dnes dělají komunisté, je dostatečně ospravedlněno tím, co dělali před čtyřiceti lety sociální demokraté. Tak tradiční my ovšem nejsme. Schvalujeme jen takovou politiku, která je přiměřená dnešní době.

II.

Jiný čtenář píše:

„Díváte se, podle mého mínění, zaostale na to, co dělá francouzská levice, včetně komunistů. Neboť nepřipouštíte nových forem dělnické vlády. Svým pojednáním usilovně konservujete naše dnešní formy dělnického vlivu na vládu v demokratickém státě, ač jsou již pro dělnictvo velmi nepraktické.“

Víte přece, že většinová vláda francouzské lidové fronty jest závislá na radikálech, kteří mají k socialismu i k dělnictvu ještě daleko. Chcete, aby to dělali socialisté ve Francii, jako to dělají socialisté u nás: aby sváděli s těmito radikály o každou sociální maličkost nekonečné zápasy a kompenzace, které nakonec pracující třídě blahobytu nepřidají. Uvidíte to nejlépe na těchto několika našich příkladech. Právce povolila levice zákon o závaznosti kolektivních smluv a o zastavování výroby za to, že levice povolila pravici obilní monopol, mléčný, živočišný a pod. syndikáty a kartely. Výsledek těchto zásahů byl takový, že sice zaměstnancům, ale jen větších podniků, zůstaly zachovány minimální mzdy, avšak tyto minimální mzdy byly jim vyvlastněny jinak a to vyššími cenami ve prospěch zemědělců, živnostníků a všech, kdož s nimi prodávají. Výsledek jednání o propouštění zaměstnanců bývá pravidelně takový, že se podnikatelům opatřují veřejné dotázky, levnější úvěr a podobně. Když ministerstvo soc. péče vymůže odbyté pro zaměstnance podniků, který zrušuje kartel, pak se mu to podaří jen proto, že kartel to obdrží dobře nahrazeno v ceně zboží nebo racionalisací v kartelovém hospodářství. Nebo výrobci umělých tuků se zavázali, že zaplatí novou daň z těchto tuků, aniž zvýší ceny. Není to žádná vymoženost. Zvýšený konsum a další racionalisace přinesly výrobcům umělých tuků takové zhospodárnění, že měli již dávno snížit ceny. Chudý spotřebitel bude tedy dále platit vysokou cenu umělých tuků, poněvadž ti, kteří mají, nechtějí platit daní pro samosprávu. Tak i snížení úrokové míry pohltilo značnou část příjmů sociálnímu pojištění nejchudších, a není za to viděti, že by ceny poklesly, když podnikatelé mají nižší úrok. A kdybychom vypočítali všechna sociálně politická opatření naší vlády, zjistili bychom, že ta celá dřina socialistů v ní jen zeslabovala radikální tlak na úroveň pracujících, ale při tom že se jim vede stále hůře, ať statistiky dokazují co chtějí. Pracujícím se vede hůře proto, že pány nad výrobními prostředky jsou sobci, kteří při každém zákonu dosáhnou ve svém jednání žádoucí podíl moci i zisku. Nesmíme zapomínati, že držitelé výrobních prostředků dále bohatnou, poněvadž krize je nabádá ještě k většímu zabezpečení finančnímu, a že ve vládě se neděje nic k tomu, aby sociálně politická opatření byla nahrazena vyšší daní důchodovou se silnou progresí zvláště u důchodů vysokých, že se neděje nic, aby z cen byly vyloučeny bezpracné důchody, že se přestalo již mluvit o zkrácení pracovní doby bez úměrného snížení mzdy atd. Sníží-li se životní úroveň pracujících přes to, že socialisté a zejména naši soudruzi dělají ve vládě všechno, co zможou, pak je to jen proto, že nenalezli mocenské protiváhy proti té moci, kterou mají držitelé výrobních prostředků, jako jejich páni. Komitety bdělosti, organisované v Francii nejen z komunistů, ale i ze socialistů a radikálů pro organisaci stávek, jsou podle mého názoru instituce na vyrovnání moci a sil. Proti moci držitelů výrobních prostředků bude zde postavena organisovaná moc držitelů práce. Stávky budou instrumentem proletářů, který bude pobízeti vládu, aby dodávala zákony, a který bude nutiti úřady, policii, armádu, soudy a pod., aby prováděly tyto zákony spravedlivé sociální politiky. V takové stávce mohou sice proletáři ztratiti na mzdě, ale rychlejší sociální vývoj jim to určitě nahradí.

Nejde tedy o politiku dvojí koleje. Je to naopak dělba práce, která se doplňuje, a ušlechtilý pokrok v demokracii. Je to její zdokonalení, poněvadž bezprostřední vliv lidu na vládu

bude účinnější. Proto se Blum nehněvá na komunisty, že nešli do vlády, a proto komunisté nemají důvodu, aby Blumovi ne důvěřovali. Jde jim o socialism a ne o osobní ješitnost. Mně to jen dokazuje ušlechtilého ducha Francouzů, který musí mít i v demokracii a v socialismu prvenství.

Francouzský způsob vlády socialistů bude velmi působivý i mezinárodně. Neoslabí Francii ani demokracii. Naopak. Zdvihne hlavu všem evropským demokratům i socialistům. Hitler a fašisté, ti první bojovníci za držitele výrobních a finančních prostředků celého světa proti světovému proletariátu, ztratí tím veškerou chuť k boji. Neboť odpadně jejich hlavní zbraň, totiž převaha moci z držení výrobních prostředků. Hitler také uvidí marnost svého plánu, podle něhož by mu Západ kryl záda při cestě na Východ.

Nepodepisuji se plným jménem, poněvadž jsem zaměstnanec. Jsem sociální demokrat. Komunistou jsem nikdy nebyl a komunistických novin nečtu. Zdůrazňuji to proto, abyste ve mně nehledali odchovance komunistů. Jen pozorují a vykládám si život podle toho, jak jej vidím kolem sebe.“ Kř.

Prání, které autor vyslovuje na konci svého dopisu, nemůžeme vyhovět: musíme ho pokládat za odchovance komunismu, přes to, že, jak praví, nečte komunistických novin. Patrně tím více poslouchá komunistické řeči, neboť jeho argumentace je přesně strážena podle poslední módy komunistické propagandy.

Pisatel si představuje, že ohnisko vnitřního koaličního zápasu ve francouzské vládě bude mezi socialisty a radikály. Komunisté budou venku dávat pozor. Jakmile radikálové nebudou chtít povolit, udělají komunisté nějakou tu stávkou nebo pouliční demonstraci nebo něco ještě horšího, tím zatlačí socialistům, a odpor radikálů bude zlomen.

Jsem udiven naivností tohoto pojetí. Najděte stranu, která by byla dost hloupá, aby se dala takto terorizovat a okašparovat, jak to pisatel očekává od francouzských radikálů! Blum také nic takového nezamýšlí. Prohlásil přece docela jasně, že jeho vláda není socialistická. To, nemýlíme-li se velice, znamená, že nebude provádět socialismus v teoretickém smyslu slova, nýbrž jenom více méně sociální politiku — tedy něco podobného, co se dělá i u nás. Právě proto a jen proto mohli jít radikálové do této koalice. Ve chvíli, kdy by se komunisté v dorozumění se socialisty pokoušeli je terorizovat metodou, jakou navrhuje náš dopisovatel, vystoupili by jednoduše z koalice a vláda by padla. Domníváme se, že trvání Blumovy vlády nezávisí tak na tom, co se podaří vynutit na radikálech, nýbrž na tom, jak dalece se budou komunisté umět zdržet politických hloupostí. Blum, jako známo, řekl, že kdyby jeho vláda padla, nepřišel by režim ještě levější, nýbrž něco docela jiného. Byla to výstraha komunistům. Osud Blumovy vlády závisí do značné míry na tom, zdali komunisté tuto základní věc pochopí a zdali dovedou uložit přiměřené omezení své agitační politiky.

Pan pisatel si stěžuje, že všechno, co naši socialisté vymohou na vládě, musí vykupovat ústupky průmyslníkům, živnostníkům a agrárikům, a že takové ústupky ony vymoženosti zase anulují. Mezi mnoha příklady uvádí obilní monopol, který udržuje vysoké ceny chlebovin. Ale ve chvíli, kdy toto bylo psáno, pomýšlí i Blumova vláda na zřízení obilního ústavu a na zhodnocení zemědělské produkce. Je to dokonce jeden z hlavních článků programu francouzské lidové fronty. Naši agrárikové na to právem ukazují. Francouzští dělníci a zaměstnanci si stávkou vymohli úpravu mezd a vláda dala odhlasovat zkrácení pracovní doby. Zároveň přicházejí zprávy, že ceny začínají stoupat. Neděje se tedy i ve Francii totéž, nač si stěžuje pisatel u nás?

V dopise se dále praví, že komunisté neprovozují ve Francii politiku dvojí koleje, nýbrž že mezi nimi a Blumem je dělba práce a tedy i dorozumění, že se Blum na komunisty nehněvá a že komunisté Blumovi důvěřují. Skutečná situace ve Francii ovšem vypadá jinak. Komunisté především po volbách porušili úmluvu, již učinily strany lidové fronty před volbami a podle níž se všechny zavázaly, že vstoupí do vlády, jestliže ve volbách zvítězí. Lidová fronta zvítězila, ale komunisté do vlády nešli, třebaže se socialisté

snažili je k tomu přimět. Bylo a je z toho rozladění jak u socialistů, tak u komunistických voličů, zejména v Paříži, kteří si přáli, aby se komunisté vlády účastnili, a kteří jsou zklamáni, že se to nestalo. Také stávka proběhla jinak, než jak si náš dopisovatel představuje. Socialisté byli velmi zneklidněni, když pozorovali, že komunisté se začínají ujímat vedení stávky a že z ní hodlají stranicky těžit. Teprve když i komunistům se stávka začala vymykat z rukou, odhodlal se Thorez k prohlášení, že je třeba také umět stávku skončit. Taková jsou fakta. Není v nich ani stopy po nějaké „dělbě práce“ mezi Blumem a komunisty, jak si představuje pisatel. Je to ostatně vůbec myslitelné, že by socialisté nechali vedení lidových mas na pospas komunistům a sami se jen mořili prací ve vládě? Najděte stranu, která by byla ochotna spáchat takové harakiri!

Představy, s jakými se setkáváme v tomto dopise, mají daleko ke skutečnosti. Jsou to pouhé iluze. Je pochopitelné, že komunistický tisk líčí věci tímto růžovým způsobem — pro sebe růžovým — protože mu jde o to, aby svou agitací pro lidovu frontu podrýval posice socialistických stran a získával dělnictvo pro své koncepce. Jak vidíme z dopisu, má jeho agitace jakýsi úspěch. Rádi bychom varovali před těmito ilusemi. Ve Francii se zatím neděje nic, co by nás nutilo, abychom zavrhlí onen způsob účasti dělnictva na vládě, jaký jsme si vypěstovali u nás. Udrželi se delší dobu Blumova vláda — a my jí toho srdečně přejeme — budeme mít často příležitost ukazovat, že dělá v podstatě totéž, co se dělalo a dělá i u nás. Z. S.

dopisy

Proč úředníci nepomáhají v boji proti korupci?

Vážený pane redaktore!

Jste v právu, díváte-li se po zkušenostech s paragrafy tisk. zákona skepticky na možnosti přímého boje proti korupci. Jste však v nepravu, vydáváte-li za pilíře korupce lidi v úřadech, kteří sice znají fakta, ale z nich nic nedostaneš, leda všeobecné bědování. Podívejme se trochu blíže na motivy těchto lidí a zkoumejme, nejsou-li ty pilíře někde jinde. Já tu uvedu jen dva pilíře, neobyčejně způsobivé, aby byly zneužity pro svinstvo všeho druhu. Snad by mohla obsáhlejší diskuse v Přítomnosti přispět k objevení pilířů jiných a tím Vám i veřejnosti poskytnout vodítko pro účinný boj s korupcí a jinými zlořády.

A. Hlavním pilířem je po mém soudu ustanovení služební pragmatiky o úředním tajemství a instančním postupu. Ustanovení, jež už za monarchie byla předmětem kritik, avšak uchovala se i v demokratické republice, ačkoli jejich duch je s duchem demokracie v přímém rozporu. Za monarchie umožňovala retušování všelijakých skopičinek vysokorodých hlupáčků na význačných místech, v republice se jich zneužívá jako zástěny pro různé nešvary. Abych nemlátil prázdnou slámu, uvedu hned konkrétní případ, pro jistotu ovšem v hypotetické formě:

Řekněme, že bych o svém předchůdci v úřadě, přeloženém na lepší místo, zjistil z jeho vlastních záznamů účetních a korespondence, že sprostě kradl, falšoval doklady atd. Že škoda, již jsem jen za poslední roky zjistil, činí několik tisíc. Jak je mojí povinností, ohlásím věc i s patřičnými doklady přednostovi nadřízeného úřadu. Jsem přijat nevlídně. Účty byly řádně prozkoumány a shledány v pořádku a neměl jsem tedy ani důvodu, ani vlastně práva prohledávat je ještě poté, kdy nadřízený úřad je schválil. Už z toho důvodu se tedy úřad mým hlášením nehodlá zabývat. Polosoukromě se mi kromě toho řekne, že všelijakých afér je stejně až po krk a není chuti zabývat se ještě aférou další.

Řekněme, že mi toto rozhodnutí není po chuti a že bych hodlal pokračovat ve věci, již považuji za správnou. Co mohu dělat:

a) Mohu si stěžovat vyšší instanci. To lze pravoplatně jen instančním postupem, tedy předložit stížnost témuž přednostovi, který mé hlášení odmítl vzít na vědomí. Ten ji ovšem může zadržet, jak dlouho se mu zdá, a mezitím mě prohánět tak dlouho, až mé nadšení pro spravedlnost pohasne. Efekt: nic se nestalo a já mám kaňku v kariéře.

b) Mohu riskovat disciplinární řízení pro nezachování instančního postupu a stěžovat si přímo vyššímu úřadu. Protože není jisto, nemají-li tam také různých afér až po krk, není zaručeno, že věc neusne, jak v případě a). Efekt: disciplinářka, důkladný pohon a ještě důkladnější kaňka.

c) Mohu se obrátit na redakci *Přítomnosti*, uvést přesná fakta i s daty a rozvířít věc tak, aby nemohla jen tak usnout. Potom však disciplinářka vyššího řádu pro prozrazení úředního tajemství a soudní řízení. Neboť napadený bude vyzván, aby žaloval pro urážku na cti tiskem. Já mohu být suspendován do vyřízení případu, v nejlepším případě přeložen někam, kde lišky dávají dobrou noc. Mé opisy a záznamy neuzná soud za průkazné, předložení originálů knih a korespondence může úřad odepřít „z důvodu úředního tajemství“ a z téhož důvodu může nepovolit svědkům, aby o „úředně tajemných“ věcech vypovídali. Efekt? Ouvej!

Uznám, pane redaktore, že tiskový zákon je dobrý náhubek, ale toto je už svěřáci kazajka, možná že i kláda. Nezazlivejte proto účastníkům onoho disciplinárního řízení, o němž se zmiňujete, že ke svědectví nejevili moc chuti.

B. Druhým pilířem je dnešní formulace zákona o uplácení a brání darů ve věcech úředních. Řekněme, že mi v případě uvedeném sub. A. řekl slušný a jinak poctivý řemeslník: Ano, proč bych vám to nepřiznal, dělal jsem moc prací pro soukromou potřebu pana N. (mého předchůdce) na účet ústavu a nebylo mi při tom zrovna moc dobře, neboť člověk má také svědomí. Ale co jsem měl dělat? Odepřu to já, najde si deset jiných. A to víte, dnes člověk přijde o práci moc nerad. Ale to vám říkám jen mezi čtyřma očima. Kdyby k něčemu došlo, nic nevim, všechno bylo v nejlepším pořádku.

Konečně netřeba ani hypoteticky formulovaných příkladů. Výpovědi inženýra Míky v procesu o vranovské přehradě byly poučné, jak jen si možno přát. Tragické při tom je, že ačkoli bylo pravda vše, co vypovídal, zákon jej odsoudil, jako korumpujícího a neuznal, že on sám byl korumpovaným, třebaže uplácejícím.

Uvedl jsem Vám, pane redaktore, dva pilíře nejen korupce, ale i jiných nešvarů veřejného života. Boj proti nim by byl zároveň bojem proti korupci a nešvarům. A byl by to boj bez risika paragrafů tiskového zákona. Diváte se skepticky i na tuto formu?

Mé jméno můžete zjistit z připojené visitky. Pro čtenářskou obec *Přítomnosti* zůstávám z pochopitelných důvodů anonymním
veřejným zaměstnancem.

Na vymyšleném koni daleko nedojeďš

Vážená redakce!

Čtenář našeho národního tisku byl nucen věřit tomu, že sovětské bolševici se živí pečenými dětmi. A sovětský čtenář je nucen věřit tomu, že chodec v Československu zakopne na

každém kroku o mrtvolu hladem právě zemřelého dělníka. Takové je informační umění politické agitace. Právě jsem vyšetřoval jeden konkrétní případ článku moskevské „Pravdy“ ze dne 1. května, kde tvrdí, že československý dělník s tříčlennou rodinou musí být živ za 11.— Kč týdně, což je cena jednoho obědu. Bojovatí proti tomuto vzájemnému napalování čtenářstva je jednak snadné, poněvadž tvrdošijnost faktů nikdo nezdolá, a za druhé obtížné, neboť ti, co umějí tak krásně jezdit na vymyšlených koních, jsou nesmírně dotčeni a pobouřeni, člověk je ranil na nejcitlivějším místě. Zkrátka jedni vám budou ve svém umění politické agitace dokazovat, že jste bolševický agent placený Moskvou, druzí zrovna tak prokáží buržoasního agenta placeného kapitalisty. Nu což, ať se peníze hrnou.

Napsal jsem do „Přítomnosti“ článek o sovětském zemědělství, v němž jsem se držel úzkostlivě jen oficiálních sovětských údajů, poněvadž vím, co by následovalo, kdybych tečku nemohl doložit z oficiálních pramenů. A po době dosti dlouhé dal sekretář Svazu přítel SSSR dohromady dopis redakci „Přítomnosti“, v němž sděluje, že by sice měli reagovat na můj článek v celé jeho šíři, ale prozatím se spokojí s tím, když mne usvědčí ve lži pouze v jednom. Rozeslali oběžníky na všechny členky letošní československé delegace žen ze Sovětského svazu a zjistili, že ani jedna z delegátek se mnou nejela, nemluvila, v kolchoze Michajlovská svoboda nebyla. A redakce „Přítomnosti“ má učinit nutná opatření, která vyplývají z prokázané nepravdivosti tvrzení Borinových. Redakce „Přítomnosti“ dopis prostě otiskla v celém rozsahu. A to potřebovaly „Haló noviny“, aby si to mohly přetisknout jako „Ohlas dne v tisku“ a dodat k tomu, že jsem „byl usvědčen z vědomého klamání naší veřejnosti“. To vědomé klamání si ještě vysvětlíme v plném rozsahu a do všech konsekvencí.

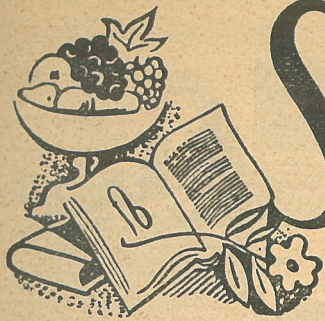
Rozhodně mohl za tak dlouhou dobu sekretář Svazu přátel vymyslet a dr. Vrbenský svým poctivým jménem podepsat něco působivějšího, než byl tento dopis. Já jsem rozhodně připraven na silnější várky. Kdo a kde to vyčetl, že jsem jel letos do Sovětského svazu s delegací československých žen? Já to nikam nenapsal, ani napsati nemohl, poněvadž jsem žádnou z československých delegátek letošního Mezinárodního dne neviděl ani neslyšel. Byl jsem sice v Moskvě, když odjížděly do Leningradu, vím, že byl k nim přidělen Fučík, na kterého se dr. Vrbenský jistě velmi dobře pamatuje, neboť byl také před rokem přidělen k jeho delegaci. To je vše, co vím o československé delegaci žen. Já mluvil s francouzskou a rakouskou delegací, která přijela na zpáteční cestě do Varšavy dne 2. dubna v noci. Mohl bych zjistit jméno muže, který jel s rakouskou delegací. Byl zjištěn na Československém území, když měnil 3000 franků, které dostal v Moskvě. Úředník směnárny se domníval, že ony franky jsou falešné, ale později se to vysvětlilo jako omyl, a zjištěný muž byl propuštěn. Avšak prozatím nechci uvádět jeho jméno a žádat o šetření, poněvadž jel, jako celá rakouská delegace, ilegálně. Ti lidé by byli trestáni za to, že v dobré vůli jeli do Svazu. Za druhé to znamená, že jeli „partijní cestou“ a já nechci vysvětlováním škodit zastupitelským úřadům Sovětského svazu. Proto bych pro po druhé doporučoval všem poctivým a inteligentním lidem, kteří svými podpisy dodávají závažnosti „polemickým“ kumštům sekretářů, aby si před podepsáním přečetli alespoň to, s čím se domnívají polemizovat.

V. Borin.

DIPLOMAT

náš nový dopisní papír distinguovaných kruhů vyhovuje nejpřísnějším nárokům vyhraněného vkusu a hodí se znamenitě pro písemný styk s nejváženějšími osobnostmi. Je to bělostný klasický krásný papír s jemným nelesklým povrchem, obálky jsou opatřeny vložkou z šedého hedvábného papíru (aby byly neprůsvitné). Na skladě jsou čtyři velikosti a zašleme k výběru ochotně vzorky na požádání.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 – Dlouhá třída 17

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 6. Číslo

25

Ladislav Stehlík:

NEODCHÁZEJ . . .*

*Ó, běži, modrem potřísněná,
z tekuté malby rán!
Zardění zahrad, z dálky zřena
krystalem trpytných hran!*

*Dny v měkké slunce
rozprostřené
stín něžně prokreslí —
Nebesa čistá v pole lněné
ruce vln přenesly —*

*Neodcházej, pomíjivá
kráso květu, o níž zpívá
včela, strom i pták a zvon.*

*Neodcházej, plachá chvíle,
dokud nemám k modrobílým
malbám rám a k slovu tón!*

* Ze sbírky „Kvetoucí trnka“.

POZNÁMKY

NOVÉ ČÍSLO VĚDY A ŽIVOTA.

V právě vyšlém 8. čísle měsíčníku „Věda a život“ čteme mimo úvodní obsahově zajímavou a pro dnešek aktuální stať VI. Úlehly „Biologie a světový názor“, mimo odborná pojednání o třídění věd (J. Kalab), o krátkých i ultrakrátkých vlnách v lékařství (K. Přerovský), o středověké poezii žakovské (B. Vilikovský) a příspěvky toho druhu, že je s užitekem i porozuměním přečte i laik. Tak zde čteme článek V. Suka: Lidské rasy proti sobě, B. Hostinského: O náhodě,

Maxim Gorkij zemřel dne 18. června 1936

Prazvláštní je osud Gorkého u čtenářstva střední a západní Evropy. Zná ho jen z jeho romanticko-individualistické periody bosáckých povídek a z „Na dně“. Válka, revoluce a blokáda způsobila, že se zapomíná na dlouhou periodu Gorkého zrání, asi od roku 1913, kdy Gorkij, odhodiv svou starou techniku jako obnošené šaty, vydal se za novými výboji formálními i tématickými. Gorkij byl dříve slavný než velký. Ale měl odvahu prodat svou slávu za velikost. (Z knihy „Co číst z literatur slovanských“.)

poučný i odborný Kladiuvův výklad: Zatmění slunce. Obrázky, které v hojně míře doplňují článek Vilikovského a Sukův, celé číslo opravdu zpestřují, stejně jako závěrečné rubriky „Barevné střepy“ a „Poznámky a zprávy“. Celkem 8. číslo, stejně jako čísla předchozí, splňuje krásně plán Vědy a života: šířit poznání vědecké práce i jejích výsledků.

Roční předplatné na 12 čísel Kč 54.—, jednotliv. číslo Kč 5.—. Administrace Praha II., Národní třída 18.

STUDENTSKÝ ČASOPIS.

„Studentský časopis“ ukončil právě vyšlým desátým číslem svůj další v pořadí již XV. ročník. Časopis, který si během

let získal pověst nejlepšího rzye studentského časopisu, našel v poslední době i kontakt s celou kulturní veřejností, jejíž vynikající představitelé, literáti, divadelníci, malíři, politikové, universitní učitelé atd. do 5. čísla přispěli. Tak v posledním čísle z řad nestudentských sem přispěli univ. prof. Jan Bělehrádek článkem „Divy života“, Miloš Vejchoda-Ambros referuje o tom „Jak mládež v cizině tráví prázdniny“ a J. Alexandr „Jakou povinnost má mládež k letectví“. Mimo dokončení veselé Radovy a Zákovy „Zkazky ze života studentského“ a Fischerova pravdivého politického přehledu „Z domova i ciziny“, čteme zde už jen příspěvky studentské: poesii, prózu i kritiku a mimo

I Vy budete letos hostem

PODĚBRAD,

uodžíte-li všechny výhody, jež Vám poskytnou.

Napište si o prospekt ředitelství
LÁZNÍ PODĚBRAD.

BÁSNÍKU JOSEFE HORO,*

nevím, píšeli se ještě dopisy básníkům. Ale nemohu se přemoci, abych jeden takový dopis v životě nenapsal. A bezmála milostný. Vám o Vašich Máchovských variacích. . . Dovedu báseň pročitit jen tehdy, utkvě-li mi již v paměti. Ne slovně. Ale musím už číst a předvídat celou skladebnou harmonii básně, slyšet, chutnat, znát všechny melodie slovně, každé zaznění, každý polotón. Metafora se mi musí stát smyslovou skutečností, více živým světem. Tedy musím jaksi napřed znát celou partituru a tou je básně její slovní text. Pak báseň v nás mluví jako asi mluvila v básníkově, když ji tvořil. Myslim, že (nejen já) pročitím v životě celkem málo básní, většinou je jen čteme. A proto Vám o variacích mohu psát, když si už v nich říkám celý měsíc.

Jsem čtenář, ne kritik. Proto na mne krásná básnického díla působí svým ztajeným napětím, ne zjevem, kterých se dopátráme až při analýse. Snad na čtenáře, diváka, posluchače, každé umělecké dílo působí nejdříve úderem, pak dozníváním. Takový úder jsme přece včasně pocítili při prvním přečtení Máje a známe jim odtud celý život. Nyní přicházejí Vaše variace a znovu rozvlákní toto citové rozchevění. Znovu zapojují nás do něho, ale v zcela jiných místech doteku, vyvírají v nás nová citová centra pro toto spojení, rozchevěvání naprosto jiné ladění. Přebásňujete ve svých variacích stoletím změněné rozchevění. Básníte nad básníkem, nad jeho sny, vidinami, city, životem. Za Vaší básně je slyšet slovo, obraz, děj Máchův, jako vždy ve Vašich básních utkvěla v pozadí nějaká realita, vidina, cit, život. Jako vlastní analogie.

* Přetisk z Literárních novin.

FEUILLETON

Václav Černý:

ČAPKOVA

„VÁLKA S MLOKY“

„Válka s Mloky“ obnovuje Karel Čapek zcela patrně starší období své umělecké tvorby: vrací se k žile, jež dala už „Továrnu na absolutno“, „Krakatit“, „R. U. R.“ a jiná dvě dramata, k žile, z níž málem už před desítky lety přestal těžit, ale na níž bude lze s úspěchem dolovat ještě dlouho — totiž, do omrzení. Běží o zlatý důl románové fikce civilizačně-fantastické, žánru důmyslně, důsledně a zámerně pouze-celebrálního, jehož historie jeví onen tak zvláštní, krátkodechý a rychlý rytmus oblíbený a lhostejnosti čtenářské, že jsme chvíli nakloněni připisovat jej únavě, která nad projevy tohoto žánru rychle vzniká (a proto musí na čas s jevitě), a chvíli sedmimilové rychlosti, s níž knihy tohoto druhu zastarávají (ač se rá-

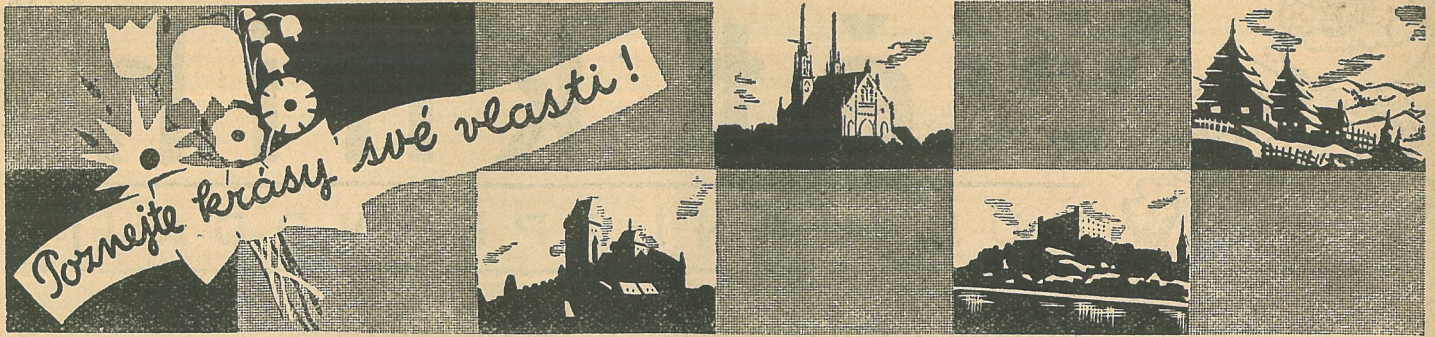
dy odehrávají v nenarozené ještě budoucnosti). Zlatý důl, řekli jsme. To znamená zrovna, že z něho lze dobývat náměty a myšlenky stále nové a nové. Důl je bohatým důlem, i když z něho vyvážíš pořád jednu a tutéž rudu, jedno a totéž uhlí. A civilizační fantastika neoplývá zrovna nepřehlednou zásobou představ originálních. Její bohatství leží spíše v nepřehledné pozměnitelnosti a kombinovatelnosti několika nápadů základních.

Vizte román Čapkův! Jeho myšlenkou je ovládnouti světa i člověka zvířetem: člověk je objevi, člověk si je oblíbí, člověk je vezme do učení; zvíře se činí a brzy se vyrovná učitel; jeho schopnosti jsou sice pouze reproduktivní, ale dobře víme, že i většina lidí neumí konec konců leč papouškovat, opakovat neučené, slyšené, vyčtené, viz jako příklad obzvláštní lidskosti v cizí peří chlubené s šatící národ kritiků. Zvíře se u člověka vyučí, rozmnoží a zastane lidskou práci; člověk se společně, zlenoší, zahálkou zeslábne, a poněvadž ani v nebezpečí není schopen potlačit své

lidské neřesti, hamiznosti a nenávisť, rozdělen a zhanoben zvířeti podlehne. Všichni si vzpomínáte, že už před léty byla tato historie námětem malého, dnes zapadlé knížky Pierra Maca Orlana: „La bete conquérante“. V té jeho smyšlence podřízne opilec praseti krk tak nešikovně, že mu vlastní operuje a rozváže jazyk k nečtnému vynadání, pak jdou prasata do školy, stávají se advokáty, vojáky, pány; lidé se stěhují do chlévů a klesají na úroveň bývalých vepřů. Stačí to na nějakých padesát stránek a vidíte všichni, co to asi je: přehnaná karikatura se stopou krutosti a sadismu. Mac Orlan je z těch, kterým Francouzi říkají „les droles“. Čili: tajtrličtí jest jeho Muzou. To bývá Muza plodná sice někdy, ale obvykle udýchaná, rozptýlená do posunků, nesouvislá.

A tu jsme u toho, čím Čapek nad Mac Orlana vyniká a co tvoří nerv sám a hybný resort jeho dnešní knižky: kde je Mac Orlan tajtrličtý, je Čapek vtipný. Už v tom, které zvíře si každý z nich vybral, jakožto vhodné k ilustraci námětu, je to patrné. A celá kniha je od počátku

až do konce jednou, jedinou důslednou a opět a znovu vyhrávanou sázkou na vtipnost a důvtip. Jak umně je to děláno a jak je tato čapkovská umnost vytrvalá a neúnavná! „Továrna na absolutno“, román typu nejprůběžnějšího, se někde za desátou kapitolou stala feuilletonovým seriálem, jenž ztratil vůbec původní svou myšlenku a kymácel se od pokračování k pokračování, od nápadu k nápadu, až k zápci své poslední kapitoly, jejíž mentorský optimismus původní koncepce knihy, hořce svět ironisující, přímo zakazovala. Nic takového zde: jediná linie, ač právem křivoláká, žádná nastavování; šklební se dnešní svět volal po zrcadle, ironický vtip autorův mu je nastavuje: Tu je máš! Vtipnost je, zdá se mi, v podstatě skepse. Jistě že kárá a soudí, a proto i ukazuje cestu, prostě tím, že ti nelichotivě ukazuje v zrcadle tvou pravou lici. Ale nemoralisuje, nekáže; na to je právě příliš vtipnosti. Je příliš skepsí, aby nebyla skeptická i k ceně rad, mravních štouchanců a desater. Proto bylo, tuším, omylem Čapkovy ironicky vtipné Muzy, že

Zní tedy z klaviatury Vašich veršů ne jako přehrávání daného motivu, ale jako snové echo sto let starého bratrského díla. Píšu to proto, abych sám sobě zkorigoval Váš skromný název variace.

Zažil jsem nad Vaši knížkou mnoho překrásných chvil. Vypočítám-li některé, nechci tím krivdit druhým. Ale není dokonalejšího portretu básníka než ve Vašich verších „V svém plášti rudě podšitém“, nikdo nenapsal úplnějšího tragédie o básníkovi lásce než Vy v těch šestnácti řádcích „Chtěla jsem svoje verše číst . . .“, neznám krásnějšího zpodobení zrodu básníkovy snu než v básni „Když vězeň stíny seřítá . . .“ Tři za všechny. Čím vyvolaly ve mně tak opravdové dojetí? Myslím tím, že Vaše nápovědi, setkané z hudby slov a z přisvítu obrazů nesou se daleko a šíří kolem sebe tak rozechvělou atmosféru, že se v ní čtenář až za-

lyká. Při tom vycítuje Váš opravdový vztah ke každému pojmu, mužnou prostotu Vašeho výrazu, poctivou přesnost každé metafory. Proto se s pocitem naprostého bezpečí a klidu a v dětské důvěře poddávám kouzlu Vašich veršů jako kouzlu přirozeného spánku a snu. Myslím, že to je skutečná síla Vašich veršů. Já aspoň jsem nad nimi prožil jakési vidění: Měl jsem nad nimi pocit, že básním sám, dobáším ve své sobě a pro sebe, sprádám a rozprávám v polobdění sen, kterému jste naznačil cestu. Byl jsem chvíli básníkem s Vámi, jako Vy jste ve variacích básníkem s Máchou. A jistě že každý, kdo se umí ponořit do Vašich veršů, bude je dosnívat, dobáším jako já. Poslyšte, Horo, neždád se Vám, že vlastním úkolem básníka je tvořit z lidí básníky? Já aspoň Vám děkuji za ty okamžiky, v kterých jste mne jím učinil. Váš Frant. Langer.

ské literárně estetické soutěže pro rok 1935—1936“, kde zas vidíme jakým směrem se nesou literární záliby našich středoškolačků a jaká je jejich kritická vyspělost.

Předplatné na celý ročník Kč 22.—, jednotl. čísla Kč 2.20. Administrace Praha II., Národní třída 18.

NOVÉ VYDÁNÍ ČAPKOVA „KRAKATITU“

Nové, již 7. vydání Čapkovy „Krakatitu“ jen znovu potvrzuje, jak trvalý je čtenářský zájem o Čapkovy fantasticko-utopistický román. To patrně proto, že čtenáři vyhovuje nejen svým napínavě senačním bohatým dějem, ale i svým aktuálním dosahem a obsahem, dějem, ukazujícím stejně tak v „Továrně na absolutno“ jako v „Krakatitu“ nebo ve „Válce s Mloky“ na hrozivé přízraky evropské civilizace. Nebudeme o Čapkově „Krakatitu“, který ční vysoko nad fantastickou beletrii celé světové produkce, mluvit v superlativech. Bylo by to ostatně přilévání kapek do moře. A tak zaznamenáváme jen jeden velmi závažný a výstižný hlas z anglických The Spectator, kde se o Čapkově a jeho „Krakatitu“ říká toto: „Dal nám dobrodružný román, jenž se znamenitě

čte, a jestliže probouzí únavu, je to jen o důkaz více, že je dobrým romanopiscem. Krakatit je dobrá kniha; zápletky a příhody jsou vždy neočekávané, obratné, názny charakteru přesvědčivého druhu a ekonomické líčení míst dávají právě potřebný podnět fantasii. Cena je 35 Kč.

ÚSPĚCH JARNÍHO SALONU VE ZLÍNĚ

Rozsáhlá výstava československého výtvarného umění v sále nové zlínské galerie dosahuje mimořádného úspěchu jak počtem návštěvníků, kterých je již přes dvacet tisíc osob, tak také finančním výsledkem pro vystavovatele. Za měsíc trvání výstavy bylo v ní zakoupeno již za čtvrt milionu Kč uměleckých děl. Z tohoto obnosu zakoupily samy Baťovy závody za 200.000 Kč obrazů a plastik pro založenou zlínskou galerii. Ačkoliv současná výstava potrvá ještě řadu týdnů, sjednalo již vedení studijního stavu soubornou výstavu členů Umělecké besedy, která bude otevřena 15. listopadu a potrvá až do konce prosince. Podle ujednání zúčastní se výstavy všichni členové tohoto významného čl. výtvarnického sdružení, takže zlínské veřejnosti dostane se v jediném roce po druhé příležitosti k přehlídce čl. umění v takovém rozsahu, v jakém jen zřídka bývá uskutečněna i v hlavním městě státu.

to vidíme zde i pokusy o práci výtvarnou. Ale nadto: Jsou zde rubriky „Z došlých dopisů“ a „Listárna redakce“, které překonávají všechna naše očekávání. Hemží se to tu nápady, poznáty a diskusemi, plány, rozhodnutími i zásadními sou-

dy, prostě tady jste přímo v jakési kuchyni, kde to vře studentským životem, přímo v jeho středu a nemůžete jeho proudu odolat. Mimo obvyklou přílohu „Středoškolský sport“, přináší 10. číslo St. č. i „Výsledky II. celostátní středoškol-

ráda nakonec kázává nebo se s vámi loučila chvalozpěvem na to čí ono, což je totéž; viz konec „Továrny na absolutno“ a Krakatitu“. Vtip, je-li si věrný, říká ti jen: Takovýchle jsi; pomoz si, mťžeš-li! A to právě je konec „Války s Mloky“ a jeho smysl. Nelze dost chválit autora, že tentokrát přemohl slabůstku. Jeho konečná kapitola je hodna všeho, co předchází. Tentokrát ve vtipnosti konce tato kniha důvtip i vrcholí. Vtip zůstal věren tomu, v čem leží jeho podstata, i ve chvíli, kdy fantastickou řečí svého příběhu říká zkrachovalému lidstvu, že už je vtipu dost, že už je čas přestat „vtipkovat“ se svým osudem: a proto je tento konec hlubokomyslný. Co z toho, že si autor odepěl vlahou, obvyklou Arkadii lyrického happy-endu! Když se v románu loučí s lidstvem, je toto na zhasnutí. Zahyne možná, pravíme: možná. Nuže, trpkost sluší autoru. O pravdová vtipnost, ta jasnozřivá pozorovatelka skutečné podoby věci, je rodnou starší sestrou tohoto smutného úsměvu.

Tradiční, a za chvíli už stoletou formou tohoto typu románového bývá „román-feuilleton“, žánr poněkud hybridní, vymyšlený romantismem: a kdy jindy měl také vzniknouti než v době, která si vytkla přímo za program vymýtití přesné rozlišování kontrastových forem uměleckých, jak je klasicism definoval, a tímž dílem uměleckým vyobrazit život celý, to jest smístit komickost s tragikou, výstředné s groteskním, nedbat dějové jednoty časové ani místní, naroubovat lyriku na střídanou linii

výpravou, dopřát místa romaneskním odbočkám, působivým okolnostem vedlejším, historismu, místní exotice. Román-feuilleton, toť prostě melodrama. „Vive le mélodrame, ou Margot a pleuré“, říkal půl vážně, půl ironicky Musset. Ať žije melodram, při němž pláči slouží. Ostatně, netřeba tu myslit jen na Suea, Soulié, Kucka a Karara. „Bídníci“ Viktora Huga jsou také román-feuilleton. A od nich vede zcela jistě cesta k Dostojevskému. Román-feuilleton je bezpečně jeden z velkých problémů, jež jako balvan leží podél cesty za „Posledním Eposem“, t. j. velikým uměním zároveň dokonalým a svrchovaně lidovým, o němž Čapek přemítal už v „Marsyasu“: „Být obecný, být nekonečně a svatě vulgární . . .“ A prvky románu-feuilletonu najdete proto v celém díle Čapkově, i mimo okruh jeho tvorby fantastické.

Ve „Válce s Mloky“ je tohoto žánru užito způsobem, dosti se lišícím od tradičního, způsobem, jež si originálně vymyslel důmysl Čapkov: u něho je román-feuilleton v podstatě revui. Neboť čím jiným než ironickou a velmi vtipnou revui dnešního světa je „Válka s Mloky“? Všimněte si, jak skladně odbočkovitost, scenová uvolněnost, dějová vsuvkovitost, jež jsou podstatným strukturálním rysem románu-feuilletonu, výborně hovoří a odpovídají úmyslu ironikovu, seřadit nejrůznější, často vzájemně odlehlelé jevy a formy světa ve vtipnou revui. Historie mločí je zde spojující nitkou a na tu jsou navlečeny výjevy nejrozroztodivnější, nejneocěkávanější a nejzábavnější: verva se zde rozjítuje a vtip zde zvyšuje

svou účinnost právě na stále obnovovaném kontrastu nesouvislosti. Tak tu bystře defilují jiskrně zachycené figury a situace, pan Bondy, sentimentální a velepraktický generál průmyslu, slečna Li, rozkošně přibouzlá hvězda budoucích amerických filmů, a vůbec všechna bujná, drzá a nebezpečná vegetace vypučevší na smetišti sensačního, z hubmoku žijícího žurnalistu, pedantické pseudo-vědy, egoistické politiky mezinárodní a imperialistického kapitalismu. To jsou čtyři znetvořitelé dnešního světa, čtyři strážci mločích dějin, ukládajících o život lidstvu. Tato čtveřka lež je často tak výborně zachycena ve svých projevech, že nerozpoznáte, kde přestává pozorování a začíná karikatura. Vezměte si kapitolu o pirátském „Salamander-Syndicatu“, převracejícím vše na světě, od mloků po lidské štěstí, v tovar obchodní, ve zboží, nebo výbornou anketu o duši mločků; nebo kapitolu o Wolfu Meinertovi, filosofickém proroku „mločího věku“: bukanjrství mezinárodního obchodu, pitomé anketníctví novinářské, filosofická spenglerovština karikují se tu samy, šklebí se zde svou pravou, obyzdnou, nekulturní tvář. Tlachavost předhistorické vědy, naviň humanism ultramoderních pedagogik a la Mme Zimmermann, dětská ješitost starovlastenecká, s plesáním konstatující, že „svět o nás ví“, výroba problémů: mloci a socialism, mloci a náboženství, mloci a rasismus, všivá lživost mezinárodních konferencí, chození kolem horké kaše v Ženevě, atd. — to všechno má své místo, a ovšem i své oprávnění v této vtipné revui

světa. „Une ample comédie à cent actes divers“, jak říkal Lafontaine o světě svých zvířat. — Řekli jsme, že „Válka s Mloky“ je revui, řadou výjevů volně spojených nitkou historie mločí; zdá se nám totiž, že tím podstatným v úmyslu autorově je ironický pohled na lidi, a nikoliv fantastika salamandří. Jednota dějová není tudíž přespříliš pevná. Ale dojem sepijatosti dějové je tu obratně posílen ilusí, vtipně probuzenou, a to na dvou místech knihy, skladně zvláště choulostivých: na počátku a na konci, to jest ve chvíli, kdy se po prvé seznamujete s povahou díla, a ve chvíli, kdy se s ním loučíte. Děje se to pomocí dvou figur, solidně koncipovaných, dobře charakterisovaných: v prvních kapitolách je osou i vzpruhou dějovou kapitán Van Toch, z něho celá historie vznikne; na konci celá vplyne do obay pana Povondry, ba jimi vyjádří i své další možnosti dějové, románem už nerozvíjené. Iluze přesné linie dějové, těsné souvislosti skladně klapne výborně. Jak důmyslné uděláno!

Spisovatelé sami, a po nich kritičtí, rozlišili mezi slovesnými tvůrci „umělce“ a „básníky“. Umění i básnivost nesídlí nutně zároveň pod tímž čelem. Balzac byl velkým básníkem, mocnou tvořivou fantasii, skvělým tvůrcem lidských typů; stránka umělecké dovednosti byla u něho často popelkou. U Měrimě je tomu naopak. Autor „Trapných povídek“, „Božích muk“ a „Povětronek“ dokázal, že je i umělcem i básníkem; nejlepší jeho díla jsou plodem a harmonickou rovnováhou obou darů. (Lit, noviny.)